

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én 24—32 oldalnyi terjedelemben. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.

Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés.

Irta: dr. Szladits Károly, kir. ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár.

Vasuti alkalmazottak és bányamunkások magánjogi kárigénye.

Azon személyek körében, akikkel szemben a munkaadó a munkás-balesetbiztosítás folytán a magánjogi felelősségtől szabadul, külön kell megemlékezni egyrészt a *vasuti* alkalmazottakról, másrészt a *bányatársládák* tagjairól.

Az 1907 : XIX. t.-c. 82. §-ának rendelkezése kiterjed a közforgalmú vasútak alkalmazottaira is, akik a törvény értelmében biztosítva vannak. Az ilyen biztosított vasuti alkalmazottak üzemi baleseteire tehát a vasútak felelősségéről szóló 1874 : XVIII. t.-c. szabályai nem alkalmazhatók. Figyelembeveendő azonban, hogy a törvény 10. §-ának második bekezdése értelmében a vasútnak nyugdíjjogosultsággal kinevezett tisztviselői egyáltalán nem esnek a balesetbiztosítás kötelezettsége alá; többi alkalmazottaikat pedig a vasútak kivonhatják a kötelező balesetbiztosítás alól az által, hogy nekik valamint *mindazon* hozzátartozóiknak, akik az 1907 : XIX. t.-c. értelmében igényjogosultak, az alkalmazottnak üzemi balesetből eredő szolgálatkép telensége esetére legalább akkora nyugdíj-(ellátási) igényt biztosítanak, amely a törvény VII. fejezetében megállapított kártalanításnak megfelel. Azokra a vasuti alkalmazottakra természetesen, akik ily módon ki vannak vonva a balesetbiztosítás kötelekéből, nem terjed ki a 82. §. megszorító rendelkezése sem; az ilyen személyek üzemi baleseteire tehát az 1874 : XVIII. t.-c. rendelkezései teljesen épségben maradnak (ezt a 10. §. utolsó bekezdése fölös óvatosságból külön is kimondja). A vasút e szerint kivonhatja ugyan alkalmazottait az országos balesetbiztosító szervezetből; de ilyenkor aztán a vasút magánjogi felelőssége (tehát az 1874 : XVIII. t.-c. alkalmazása is) alkalmazottaival szemben érintetlenül marad, még akkor is, ha a vasút az alkalmazottaknak szabályzatilag ugyanazt a baleseti kártalanítást biztosítja, amely nekik különben az országos pénztártól járna.

Az országos pénztárnál biztosított vasuti alkalmazottak tehát jogcsonkítást szenvedtek, látszólag ellenérték nélkül. De csak látszólag: mert

azért az országos pénztárnál való biztosítás mégis a baleseteknek szélesebb körére terjed ki, mint az 1874 : XVIII. t.-cikkben alapuló baleseti kárigény. Így különösen kiterjed a munkás-balesetbiztosítás az 1907 : XIX. t.-c. 9. §-ában említett balesetekre, valamint az olyan vasutüzemi balesetekre is, melyek erőhatalomból, harmadik személy elháríthatatlan cselekményéből vagy a sérült gondatlanságából származtak; sőt a hozzátartozók baleseti kártalanítását még az sem szünteti meg, ha a balesetet maga a sérült szándékosan idézte elő (75. §.): mindez esetekben pedig a vasút az 1874 : XVIII. t.-c. alapján nem szavatolt. E mellett figyelembe jöhet, hogy a kártalanítás az országos pénztár ellenében mégis csak könnyebben érvényesíthető, mint a peresítendő magánjogi igény a vasút ellenében. Vajjon elegendő ellenérték-e mind ez arra, hogy a vasuti alkalmazottak az 1874 : XVIII. t.-cikk oltalma alól kivonassanak : jogpolitikai kérdés, mely kívül esik fejtegetéseink keretén.

Az osztrák törvényhozás a vasuti alkalmazottakra nézve nem tartotta elégségesnek a munkás-balesetbiztosításból eredő kártalanítás rendes mértékét, hanem tekintettel a vasutüzem fokozott veszélyességére és a vasuti alkalmazottaknak addigi kedvezményezett helyzetére, a vasuti alkalmazottakat továbbra is privilégiumban részesítette, csak hogy nem a vasúttal, hanem a munkásbiztosító pénztárral szemben. Az osztrák törvény (1894. jul. 20-iki tv.; R. G. Bl. 168. sz.) is megszüntette ugyan a vasút üzemi felelősségét a biztosított alkalmazottak iránt, de a munkásbiztosító pénztár terhére felemelte a kártalanítás mértékét minden olyan esetben, amelyben az elszerencsétlenedett vasuti alkalmazottnak vagy hozzátartozójának az 1869. évi vasuti baleseti törvény alkalmazása mellett a vasúttól kártalanítás járna. Ez a kedvezmény a baleseti járadékoknak igen lényeges emelkedését vonja maga után: a sérült járadéka általában felével, a hozzátartozók járadékai kétharmaddal emelkednek.¹⁾

Sokkal nehezebb annak a kérdésnek a megoldása, vajjon a *bányatársládák* tagjaira is kiterjed-e az 1907 : XIX. t.-c. 82. §-ának az a rendelkezése, amely a munkaadó magánjogi felelősségét az alkalmazottal szemben szűk korlátok közé szorítja? A törvény maga sem világos és fokozza a helyzet nehézségét a kir. Kúriának ide vonatkozólag hozott határozata, mely a kérdést felfogásom szerint, teljesen elhibázott irányba terelte. (A kir. Kúriának ezt a 3.185/1909. p. számú ítéletét l. a Gottl-féle Magánjogi Döntvénytár III. k. 239. sz. a. és e szemle joggyakorlat rovatában.)

A Kúria gondolatmenete a következő: Az 1907 : XIX. t.-c. 3. §-a szerint a bányák és kohók üzemében alkalmazottak a balesetbiztosítás kötelezettsége alá esnek; tehát ők is e törvény értelmében vannak baleset ellen biztosítva. E tekintetben nem tesz különbséget az, hogy a bányatörvény hatálya alá eső üzemek alkalmazottainak biztosítása továbbra is nem az országos biztosító szervezetben, hanem a bányatársládák körében történik. A 82. §. korlátozó intézkedése minden, e törvény értelmében biztosított személyre kiterjed, tehát azokra is, akik mint bányatársládának tagjai, nem tartoznak az országos pénztár kötelékébe. Ebből következik, hogy a bányatársláda tagja, ha a törvény 3. §-a szerint biztosításra köteles, munka-

¹⁾ V. ö. Menzel: Die Unfallversicherung der Eisenbahnbediensteten und das Haftpflichtgesetz (Allgemeine österreichische Gerichtszeitung 1895. évi folyam 5. és 6. sz.).

adójától más esetekben, mint amelyeket a 82. §. megállapít, kártérítést nem követelhet.

Ez a határozat sem a szövegértelmezés, sem a célelemzés szempontjából nem állja meg a bírálatot.

A Kúria szerint a 82. §. rendelkezése »annak szövegéből kitetszően« minden a törvény értelmében biztosítottá, tehát úgy az országos pénztár, mint a bányatörvény alapján létesített társládák által biztosítottakra egyaránt vonatkozik. A következőkben ezzel szemben bizonyítani kívánom, hogy a 82. §. éppen »annak szövegéből kitetszően« csak az országos pénztár tagjaira vonatkozhatik.

A törvény 3. §-ának negyedik bekezdése kimondja, hogy a bányatörvény hatálya alá tartozó bányauzemekben alkalmazottak e törvény XIII. fejezetében megjelölt *módon* és szervezetben biztosítatnak. Tehát nemcsak a biztosítási *szervezet* más a bányászokra nézve, hanem a biztosítás *módja* is. Kétségtelenül a biztosítás módjához tartozik a „baleseti segélyek és járadékok“ meghatározása, melyet az országos pénztár tagjaira nézve a törvény VII. fejezete tartalmaz. Már maga az a körülmény, hogy a 82. §. ebben a VII. fejezetben van elhelyezve, arra vall, hogy a munkaadó magánjogi felelősségének korlátozása a segélyezéseknek ahhoz a módjához fűződik korrelativumként, amely az országos pénztár szervezetében valósul meg. Az egész törvényből — a XIII. fejezeten kívül — egyetlenegy betű sem alkalmazható a bányatárspénztárak tagjaira; ¹⁾ csak éppen a jogfosztó 82. §. volna rájuk alkalmazandó? — ez már magában véve is valószínűtlen.

A 82. §. egész szövegezése is világosan erre utal: az első bekezdés az „e törvény 71—73. §-aiban felsorolt“ hátramaradottak igényeiről rendelkezik, már pedig a társládák körében mások a segélyre jogosult hátramaradottak; a második bekezdés az „e törvény alapján“ járó kártalanítás mértékéről rendelkezik, már pedig a bányatárspénztár tagjainak nem „e törvény alapján“ jár a kártalanítás, mert ez a törvény csak utalást tartalmaz a bányatárspénztári segélyezés módjára; az utolsó bekezdés pedig kifejezetten csak az országos pénztárról rendelkezik. Mindezek mutatják, hogy a 82. §. idézettrendelkezései mind a VII. fejezet keretében mozognak; ennél fogva a harmadik bekezdés szabálya sem terjedhet túl e fejezet körén és „az e törvény értelmében“ biztosított személyek közé e bekezdés alkalmazásánál sem lehet beleérteni a bányatársládák tagjait, annál kevésbé, mert a 82. §. harmadik bekezdése nem egyéb, mint az első bekezdés kiegészítése és folyománya.

De elég a betűmagyarázatból. A törvény céljának kutatása sokkal meggyőzőbben bizonyítja a Kúria álláspontjának tarthatatlanságát.

Igaz, hogy a Kúria is a törvény céljára hivatkozik, imigyen: „Az 1907: XIX. t.-c. miniszteri indokolásából kitetszően a kötelező balesetbiztosításnak egyik legfőbb célja az, hogy általános védelmet nyújtson a munkaadó magánjogi szavatosságából folyó kötelezettség ellen, tehát a törvénynek nem lehetett célja az, hogy a bányatársládák által biztosítottaknak munkaadóit kedvezőtlenebb elbánásban részesítse, mint az országos pénztár által biztosított munkaadóit.“

¹⁾ A 183. §. harmadik bekezdése is a bányakapitányságokra vonatkozó részében csupán azokra a bányákra lesz alkalmazható, melyeknél társpénztár nincsen, mert más bányauzemekhez nem lehet köze az országos pénztárnak.

azért az országos pénztárnál való biztosítás mégis a baleseteknek szélesebb körére terjed ki, mint az 1874 : XVIII. t.-cikkben alapuló baleseti kárigény. Így különösen kiterjed a munkás-balesetbiztosítás az 1907 : XIX. t.-c. 9. §-ában említett balesetekre, valamint az olyan vasutüzemi balesetekre is, melyek erőhatalomból, harmadik személy elháríthatatlan cselekményéből vagy a sérült gondatlanságából származtak; sőt a hozzátartozók baleseti kártalanítását még az sem szünteti meg, ha a balesetet maga a sérült szándékosan idézte elő (75. §.): mindez esetekben pedig a vasút az 1874 : XVIII. t.-c. alapján nem szavatolt. E mellett figyelembe jöhet, hogy a kártalanítás az országos pénztár ellenében mégis csak könnyebben érvényesíthető, mint a peresítendő magánjogi igény a vasút ellenében. Vajjon elegendő ellenérték-e mind ez arra, hogy a vasuti alkalmazottak az 1874 : XVIII. t.-cikk oltalma alól kivonassanak: jogpolitikai kérdés, mely kívül esik fejtegetéseink keretén.

Az osztrák törvényhozás a vasuti alkalmazottakra nézve nem tartotta elégségesnek a munkás-balesetbiztosításból eredő kártalanítás rendes mértékét, hanem tekintettel a vasutüzem fokozott veszélyességére és a vasuti alkalmazottaknak addigi kedvezményezett helyzetére, a vasuti alkalmazottakat továbbra is privilégiumban részesítette, csak hogy nem a vasúttal, hanem a munkásbiztosító pénztárral szemben. Az osztrák törvény (1894. jul. 20-iki tv.; R. G. Bl. 168. sz.) is megszüntette ugyan a vasút üzemi felelősségét a biztosított alkalmazottak iránt, de a munkásbiztosító pénztár terhére felemelte a kártalanítás mértékét minden olyan esetben, amelyben az elszerencsétlenedett vasuti alkalmazottnak vagy hozzátartozójának az 1869. évi vasuti baleseti törvény alkalmazása mellett a vasúttól kártalanítás járna. Ez a kedvezmény a baleseti járadékoknak igen lényeges emelkedését vonja maga után: a sérült járadéka általában felével, a hozzátartozók járadékai kétharmaddal emelkednek.¹⁾

Sokkal nehezebb annak a kérdésnek a megoldása, vajjon a *bányatársládák* tagjaira is kiterjed-e az 1907 : XIX. t.-c. 82. §-ának az a rendelkezése, amely a munkaadó magánjogi felelősségét az alkalmazottal szemben szűk korlátok közé szorítja? A törvény maga sem világos és fokozza a helyzet nehézségét a kir. Kúriának ide vonatkozólag hozott határozata, mely a kérdést felfogásom szerint, teljesen elhibázott irányba terelte. (A kir. Kúriának ezt a 3.185/1909. p. számú ítéletét I. a Gottl-féle Magánjogi Döntvénytár III. k. 239. sz. a. és e szemle joggyakorlat rovatában.)

A Kúria gondolatmenete a következő: Az 1907 : XIX. t.-c. 3. §-a szerint a bányák és kohók üzemében alkalmazottak a balesetbiztosítás kötelezettsége alá esnek; tehát ők is e törvény értelmében vannak baleset ellen biztosítva. E tekintetben nem tesz különbséget az, hogy a bányatörvény hatálya alá eső üzemek alkalmazottainak biztosítása továbbra is nem az országos biztosító szervezetben, hanem a bányatársládák körében történik. A 82. §. korlátozó intézkedése minden, e törvény értelmében biztosított személyre kiterjed, tehát azokra is, akik mint bányatársládának tagjai, nem tartoznak az országos pénztár kötelékébe. Ebből következik, hogy a bányatársláda tagja, ha a törvény 3. §-a szerint biztosításra köteles, munka-

¹⁾ V. ö. Menzel: Die Unfallversicherung der Eisenbahnbediensteten und das Haftpflichtgesetz (Allgemeine österreichische Gerichtszeitung 1895. évi folyam 5. és 6. sz.).

adójától más esetekben, mint amelyeket a 82. §. megállapít, kártérítést nem követelhet.

Ez a határozat sem a szövegértelmezés, sem a célelemzés szempontjából nem állja meg a bírálatot.

A Kúria szerint a 82. §. rendelkezése »annak szövegéből kitetszően« minden a törvény értelmében biztosítottakra, tehát úgy az országos pénztár, mint a bányatörvény alapján létesített társládák által biztosítottakra egyaránt vonatkozik. A következőkben ezzel szemben bizonyítani kívánom, hogy a 82. §. éppen »annak szövegéből kitetszően« csak az országos pénztár tagjaira vonatkozhatik.

A törvény 3. §-ának negyedik bekezdése kimondja, hogy a bányatörvény hatálya alá tartozó bányauzemekben alkalmazottak e törvény XIII. fejezetében megjelölt *módon* és szervezetben biztosítatnak. Tehát nemcsak a biztosítási *szervezet* más a bányászokra nézve, hanem a biztosítás *módja* is. Kétségtelenül a biztosítás módjához tartozik a „baleseti segélyek és járadékok“ meghatározása, melyet az országos pénztár tagjaira nézve a törvény VII. fejezete tartalmaz. Már maga az a körülmény, hogy a 82. §. ebben a VII. fejezetben van elhelyezve, arra vall, hogy a munkaadó magánjogi felelősségének korlátozása a segélyezéseknek ahhoz a módjához fűződik korrelativumként, amely az országos pénztár szervezetében valósul meg. Az egész törvényből — a XIII. fejezeten kívül — egyetlenegy betű sem alkalmazható a bányatárspénztárak tagjaira; ¹⁾ csak éppen a jogfosztó 82. §. volna rájuk alkalmazandó? — ez már magában véve is valószínűtlen.

A 82. §. egész szövegezése is világosan erre utal: az első bekezdés az „e törvény 71—73. §-aiban felsorolt“ hátramaradottak igényeiről rendelkezik, már pedig a társládák körében mások a segélyre jogosult hátramaradottak; a második bekezdés az „e törvény alapján“ járó kártalanítás mértékéről rendelkezik, már pedig a bányatárspénztár tagjainak nem „e törvény alapján“ jár a kártalanítás, mert ez a törvény csak utalást tartalmaz a bányatárspénztári segélyezés módjára; az utolsó bekezdés pedig kifejezetten csak az országos pénztárról rendelkezik. Mindezek mutatják, hogy a 82. §. idézettrendelkezései mind a VII. fejezet keretében mozognak; ennél fogva a harmadik bekezdés szabálya sem terjedhet túl e fejezet körén és „az e törvény értelmében“ biztosított személyek közé e bekezdés alkalmazásánál sem lehet beleérteni a bányatársládák tagjait, annál kevésbé, mert a 82. §. harmadik bekezdése nem egyéb, mint az első bekezdés kiegészítése és folyománya.

De elég a betűmagyarázatból. A törvény céljának kutatása sokkal meggyőzőbben bizonyítja a Kúria álláspontjának tarthatatlanságát.

Igaz, hogy a Kúria is a törvény céljára hivatkozik, imigyen: „Az 1907: XIX. t.-c. miniszteri indokolásából kitetszően a kötelező balesetbiztosításnak egyik legfőbb célja az, hogy általános védelmet nyújtson a munkaadó magánjogi szavatosságából folyó kötelezettség ellen, tehát a törvénynek nem lehetett célja az, hogy a bányatársládák által biztosítottaknak munkaadóit kedvezőtlenebb elbánásban részesítse, mint az országos pénztár által biztosítottak munkaadóit.“

¹⁾ A 183. §. harmadik bekezdése is a bányakapitányságokra vonatkozó részében csupán azokra a bányákra lesz alkalmazható, melyeknél társpénztár nincsen, mert más bányauzemekhez nem lehet köze az országos pénztárnak.

Ám jó: a törvény egyik legfőbb célja a munkaadók tehermentesítése. De nem önálló, hanem pusztán járulékos célja: következménye az ujonnan megalkotott balesetbiztosító szervezetnek. A törvény célja nem a jogfosztás volt, hanem meglévő jogoknak méltányos megváltása. A törvény elvett a munkástól jogokat, de másokat adott helyükbe. A törvény terheket vett le a munkaadóról, de más terheket rakott rá.

A Kúria szerint a törvény értelmezése szempontjából közömbös, hogy a bányamunkás az országos szervezetben vagy bányatársuladánál van-e biztosítva; közömbös, hogy a társládák terheit a munkaadók viselik-e vagy a munkások is és közömbös, hogy a társládák általában nyújtanak-e tagjaiknak baleseti segélyt és milyen mértékben. Az én felfogásom szerint ellenben éppen ez a három mozzanat a döntő a munkaadó magánjogi felelősségének korlátozása szempontjából, mert ezen a három előfeltételen nyugszik szerintem a törvényben a munkaadó felelőtlenségének az elve. Ezen előfeltételek elseje: a munkás kártalanításának az országos balesetbiztosító szervezet által garantált *feltétlen biztossága*. A második előfeltétel: a munkaadók *kizárólagos* teherviselése. A harmadik előfeltétel: a baleseti kártalanításnak a törvényben megszabott *kielégítő mértéke*. Ez volt éppen az a hármass ellenérték, a melynek fejében a törvényhozás a munkás eddigi magánjogait megcsönkíthatta és a munkaadót további kötelezettségektől felmenthette. Ahol ez a három előfeltétel, ez a hármass ellenérték hiányzik, ott szükségkép hiányzik e jogcsönkítés és illetőleg felmentés alapja is.

Már most az 1907: XIX. t.-c. a bányatársulástárakat nem alkotta meg, nem is érintette, hanem meghagyta akkori állapotukban. A társpénztárak semmi összefüggésben sincsenek az országos biztosító szervezettel; az egyes elszigetelt pénztárak fizetőképessége most is olyan ingatag, mint annak előtte. A társládák terheit nagyrésztben maguk a munkások viselik; a törvény semmi új terhet nem rótt e részben a vállalkozókra. Végül a társládák nyújtotta baleseti segély minimális, sőt éppenséggel csak esetleges. Amit ezek a pénztárak tagjaiknak nyújtanak, az kötelező balesetbiztosításnak csakugyan nem nevezhető. A bányatörvény 210. §-a szerint a bányatársulástár célja „a segélyre szorult bányamunkások, nemkülönben azok özvegyei és árvái *gyámolítása*“ nem pedig a balesetbiztosítás. *Segélyt*, némi *nyugbért* nyújt a társláda, de nem baleseti kártalanítást. Sőt hogy egyáltalában ad-e ennyit is, merőben bizonytalan, a társláda alapszabályaitól és teljesítőképességétől függ. A társláda alig gyakorol mást, mint *jótekonyságot*, holott ma már a munkás számára *igazságot* kívánunk. A bányatársulástárak mai prekárius helyzetében a szerencsétlenül járt bányamunkást igazához, megfelelő kártalanításhoz csak a bányavállalkozó magánjogi felelőssége útján juttathatjuk, melyet bírói gyakorlatunk a társpénztári segélyezés mellett nemcsak hogy fentartott, hanem egyenesen az objektív felelősség mértékéig fejlesztett ki.¹⁾

E szerint a bányatársulástárak tagjaira nézve egyike sincs meg azon előfeltételeknek, amelyekhez a törvény a vállalkozói felelősség korlátozását fűzi. Az 1907: XIX. t.-c. nem adott a társládák tagjainak semmit, tehát nem is lehetett szándékában, hogy jogoktól fossa meg őket; a törvény nem

¹⁾ L. a Döntvénytár (kiadja a Jogt. Közl.) III. folyamának 27. kötetében a 178. számú, valamint IV. folyamának 4. kötetében a 129. és 6. kötetében a 34. számú esetet.

rótt semmi új terhet a bányavállalkozókra, tehát nem is volt rá oka, hogy más oldalon könnyítsen rajtuk.

A törvény alapcélja kétségtelenül az volt, hogy a veszélyes üzemek munkásait az eddiginél fokozottabb védelemben részesítse. A bányászás bizonyára veszélyes üzem, sőt a legveszélyesebbek egyike: Resica, Ajka, megdöbbentő bizonyosságot tesznek arról. Feltételezni sem lehet egy „szociális” irányú törvényről, hogy noha éppen a legveszélyesebb üzem munkásait, sajnos, semmi előnyben nem részesítette: őket ellenkezőleg, még meglévő jogaikból is kiforgatni kívánta volna. Ez az eredmény egyenesen fonákra fordítása a törvény alapcélzatának és így a méltányos törvényértelmezés szempontjából elfogadhatatlan.

A családi tűzhely felé.

Irta: dr. Ferenczi Imre.

A Magyar Színházban jelenleg három egy felvonásos darabot játszanak. Közös címük: »A családi tűzhely.« A modern családi életnek néhány erkölcsi fogyatékoságát ironizálja bennük szerencsés készséggel a szerző. Az első a vidéki kisiparos, a második a budapesti középpolgár, a harmadik a nagyburzsoá otthonából meríti a tárgyát. De a nagyvárosi munkásember »családi tűzhelye« hiányzik a csomóból. Pedig az is bőséges anyagot szolgáltatathat a paródiának, a szomorú, a véres iróniának. És mégis Biró Lajos tapintatára vall, hogy ezt a milieut nem illesztette bele az egyfelvonásosainak a keretébe. Mert ebből a milieuból nem vígjátéki hangulat árad ki, mint a többiből. Ebből komoly drámák és szörnyű tragédiák fakadnak: ez a »családi tűzhely« teljes negációja.

Az átlagos budapesti lakás nem a családi boldogság színhelye, az otthon, amelyben a dolgozó ember megpihen és felüdül napi teendői után, hanem az az igen gyakran idegen szoba- és ágybérlettel túlzufolt tömegraktár, amely a nagy népbetegségeknek, a legveszedelmesebb ragályoknak, a tüdővésznek, az alkoholizmusnak, a prostitúciónak, a testi és lelki elsenyedésnek valóságos melegágya.

A szelidebb érzések és a magasabb röptű törekvések épp oly kevésbé fakadhatnak ebből a környezetből, mint ahogy nincs ott tere a biztos mérlegű, okos magánháztartás erényeinek, a takarékoságnak és az előrelátásnak. A nembánomság, az önmeghasonlás, a könnyelműség, a házzsártosság és a minden fennálló ellen könnyen felszitható forradalmi gyűlölet az, ami ebből a milieuból szükségképpen kisarkad és a szegény ember »családi tűzhelyét« a kellemetlen gondolatok és a sivár hangulatok lehetőleg kerülendő boszorkánykatlanává teszi.

Ennek a családi tűzhelynek a reformja a maga eredeti mintaképe felé az, amit a lakásreform céloz. Ezért ez az egész szociálpolitikának egyik alapvető feladata. Vannak szanatórium-egyesületeink, amelyek a gümőkór ellen *a posteriori* küzdenek, amikor minden héten sokkal több tüdő-

vészest termelnek egészségtelen, túlsufolt udvari lakásaink, mint amennyit ezen egyesületek egy *évben* elhelyezhetnek. Vannak antialkoholista egyesületeink, amelyek nemes ambícióval küzdenek az iszákosság ellen; de amíg a munkás sokkal inkább leli meg a gondjait legalább pillanatnyilag felejtető italon kívül a tűzhely melegét a jól megvilágított, jobban is szellőztetett korcsmában, pálinkamérésben és Budapesten a kávéházban, mint a rideg és hideg otthonában, amely igazán csak a zsufoltságból és anyagi gondból származó perpatvar otthona, addig jórészt szizifuszi az a munka is, amelyet antialkoholistáink végeznek. Újabban olyan egyesületünk is támadt már, amely a prostitúció és a leánykereskedelem ellen készül harcolni, de azon nemes hévtől szárnyaló beszédek, amelyek ezen egyesületben eddig elhangzottak, arról tanuskodnak, hogy túlságosan ideológiai okokban keresik ott ezen erkölcsi veszedelem alapokait. Ahol a »családi tűzhely« csak annyi férő helyet jelent a természet viszontagságai ellen, hogy nemcsak a szülőknél legbensőbb érintkezései folynak le a nemi különbség nélkül egyazon ágyba zsufolt gyermekek előtt, de a fennálló viszonyok között a hatóság még csak arra sem törekedhetik, hogy idegen és különböző nemű ágybérzők ne háljanak a családtagokkal vegyesen egy lakrészben: ott az erkölcsi züllésnek, a házasságtörésnek és a vadházasságnak olyan szemléltetően oktató képei vonulnak fel a serdületlen, élénk képzeletű és könnyebben esendő gyermekek előtt, hogy az erkölcsi mételey arányairól nincs is teljesen tiszta képzetünk. Nagy társadalmi kérdésünk: az éles osztályellentétekből származó vészes harcok ellen is hadba szállunk, hiszen azok aránytalan nagy számban lépnek fel nálunk és fejletlen közgazdaságunkra sokkal nagyobb veszedelmet zúdítanak, mint a nyugati államokban. De amikor még mindig rendkívül szigorú sztrájkrendeletek és sztrájk-törvényjavaslatok megfogalmazására helyezik a fősúlyt törvényhozóink, nem igen gondolnak arra, hogy nagy mértékben csak szélmalomharcot folytatnak, a tüneteket akarják orvosolni, amikor a bajnak a forrásaiból és köztük első helyen a folytonos lakásdrágulásból egyre bővebben fakadnak a küzdelmek a jobb, az emberségesebb megélhetésért. És végül amikor az emberi társadalom legelvetemültebb ellenségeinek, a gonosztevőknek a »tipusát« keresik a jogászok, akkor sem vetnek még eléggé ügyet arra, hogy milyen az a családi milieu, amelyből azok rendszerint előkerülnek és nem látják elég világosan azt az igazságot, amelyet nagy mesterük List így fejez ki: »A józan lakásreform szükségesebb, mint egy tucat új büntetőszakasz.«

Egyetemes, nagyszabású lakásreformra kell tehát végre Magyarországon is minden számottevő tényezőnek összefognia, amely korunk fenti nagy társadalmi problémáinak a megoldásán fáradozik! Államnak és községnek, a társadalomnak és az egyéneknek egyaránt kijut a nagy munkából a maga része.

Ezen munka terén nincsenek osztály- és pártellentétek és szinte örülünk kellene azon, hogy a tudatosan és szükségképpen szétagolt modern társadalmunkban mégis vannak még az emberiségnek nagy közös feladatai is.

Rettenetesen kiterjedt, meggyökeresedett, sőt begyepesedett társadalmi betegség az, amely ellen a lakásreformnak meg kell küzdenie. Egyik

legnagyobb nehézsége e küzdelemnek az, hogy akik leginkább szenvednek miatta, nincsenek tudatában helyzetük szörnyőségének. A táplálkozás korlátozásának van mégis határa, de a lakásnyomor terén szinte a hihetlenség fokáig igénytelenné válik az inséges állat-ember. Ezer oldalról kell a bajt megkerülnünk, hogy gyökeresen orvosolhassuk. Mert bár csak igen-igen lassan és nagy fokozatokban, de enyhíthető és orvosolható az. Ezt bizonyítja a kulturállamok számos nagyvárosának a biztató példája. Sok helyen sikerült már — számadatokkal kimutatható módon — a lakásreform sokszoros rendszabályainak a lakásdrágulást megállítani, az egészségtelen lakásokat kiküszöbölni, a zsufoltságot nagymértékben korlátozni, az ágybélőket az idegen környezetből kiemelni, a családi tűzhelyet százezer és százezer dolgos emberre nézve ismét élő valósággá tenni. Vannak jelek bőviben, amelyek azt ígérik, hogy meg fog valósulni annak az angolnak a mondása, aki kijelentette: »A XIX. század feladata volt, hogy gázzal és vízzel lássa el a népet, a XX. század feladata, hogy levegővel és világossággal lássa el.«

Elmondhatjuk, hogy nincsen tere a szociálpolitikának, amelyen a közhatalom és a társadalom beleavatkozása a gazdasági erők vak mérkőzésébe nagyobb eredményeket produkálhat, a mi viszonyaink mellett is, mint a lakásügy terén. A mi sajátos viszonyaink között a baj nagysága, társadalmi önsegély ügyefogyottsága stb. egyaránt a *közhatalmat* jelölik ki a lakásreform vezérharcosául. A teendők oroszlánrésze nevezetesen a fővárosban a községre hárul, amelyet azonban a törvényhozásnak is sokoldalúlag kell támogatnia. Meg kell ismernünk a veszedelmet a maga teljes valóságában, meg kell tisztítani az általa okozott sebeket a felszínes hámrétegektől és le kell hatolnunk a gyökereiig. A lakásstatisztika, lakáspiaci kimutatás, a lakásfelügyelet, a lakásügyi ingyenes jogsegély, a községi kislakás- és munkásszálló-építés, de főleg a magános lakástermelés és az egész városépítés-ügy reformja a társadalmi érdek szempontjából: a legközelebbi teendőink. Az általános városszabályozó terv elkészítésénél, az építési szabályzat reformjánál és kiváltképpen a községi telekpolitika terén is a legnyomatékosabban kell a jövőben az egészséges és olcsó kislakások szempontjait érvényesítenünk. A törvényhozás számos tere, az adópolitika, a föld tulajdonjoga, a jelzáloghitelezés szabályozása stb. egyaránt teret nyújtanak a lakásreformáló törekvéseknek. Csak ha a lakásreformnak minden személyi és tárgyi hadoszlopait sikra szállítjuk a nagy ellenség ellen, ha koncentráltan, egymással karöltve és a végső cél — a gazdaságosság, a higiéné és a közkerkölciség elemi követelményeinek megfelelő igazi — állandó szemmel-tartásával küzdünk ellene, akkor lehet reményünk arra, hogy legalább a legközelebbi nemzedéknek olyan Nagy-Budapestet hagyunk örökül, amely lakosainak egészséges, lehetőleg külterjes és kertes s emellett olcsó lakáslehetőségeket fog nyújtani.

Nem mintha vidéki városaink avagy falvaink lakásviszonyai részben sokkal rosszabbak nem volnának, mint Budapesten, de a vidéki építési és életmód inkább ellensúlyozza a fennálló lakásártalmakat és részben reálpolitikai szempontok is a modern Budapestet jelölik ki a lakásreform úttörőjéül.

Talán lesz alkalmam még e szemle hasábjain a lakásreformnak nagyobb-szabású, mélyebbre ható és így döntő jelentőségű teendőiről is nyilatkozni.

Ezúttal arra szorítkozom, amivel semmiesetre sem szabad késlekednünk, mert minden méltányos érdekkört egyaránt szolgálva, a legsimábban valósítható meg, kevés áldozat árán már is nagy bajoknak, felesleges keserőségeknek veszi elejét és végül minden *pozitív* előrehaladásnak is hasznos utbaigazítója: értjük a lakáspiac folytatólagos kimutatását és az ezen alapuló *ingyenes községi lakásközvetítést*.

Nincsen ága a községi lakáspolitikának, akár a lakásfelügyeletet, akár a lakásépítést, akár a városfejlesztést stb. vesszük, amelyet céltudatosan tudna folytatni és irányítani a főváros ha nincs mindenkor tisztában avval, hogy hány és milyen lakás, minő áron, mikorra és hol stb. áll a lakáskereső közönség rendelkezésére. Erről pedig csak úgy szerezhet kellő tudomást, ha a bérbeadókat *jogilag* kötelezi arra, hogy lakásaikat a felmondás, illetve a használati engedély átvétele után rövid záros határidőn belül jelentsék be a hatóságot és a lakáskereső közönséget érdeklő adatokat az erre a célra rendelt mintalap kitöltése útján közöljék az erre a célra kijelölt hivatallal. Jogilag kell kötelezni a bérbeadókat természetesen arra is, hogyha valamely bejelentett lakást kiadtak, akkor azt egy erre a célra rendelt mintalapon ugyanoly gyorsasággal jelentsék ismét le.

Ha a főváros ez úton a maga nagyobb szabású lakáspolitikai céljaira szolgáló lakáspiaci statisztika érdekében állandóan tudomást szerez arról, hogy bizonyos napokon mely lakások bérbeadók, akkor nemde mulasztást követne el a nagy, lakás kereső közönséggel, sőt még a be- és lejelentési kötelességgel megterhelt háztulajdonosokkal szemben is akkor, ha a bérbeadó lakásokat nem hozná alkalmas formában a nagyközönség tudomására mindaddig, míg a bérbeadók azokat ismét le nem jelentik?

Budapest lakosságának alig egy százaléka háztulajdonos, még kevesebb olyan lakosa van, aki nem lakik — még ha esetleg háztulajdonos is — bérlakásban. És a bérlakosok e nagy kontingenséből, ki az, legyen gazdag vagy szegény, villa- vagy pincelakó, aki a lakáskeresés keserves Golgotháját meg nem járta? Még azok is, akiknek van módjuk rá, hogy régi értelemben vett családi tűzhelyet teremtsenek maguknak, mennyi utánjárással, mennyi idő- és pénzveszteséggel, mennyi hiábavaló izgalom árán jutottak épen a legutolsó lakásinséges években azon bérlakások tudomására, amelyek számukra fekvés, ár, beosztás stb. tekintetében számba jöhettek! És mennyivel fokozottabb áldás volna egy középpontosított és részletes lakáskimutatás a *munkásra* nézve (e szót mindig a maga legtágabb értelmében véve), aki egész nap dolgozik, este fáradt, akinek esetleg a családtagjai is munkába járnak. Emellett a munkás többet is költözködik mint a tehetősebb osztályok tagja. Először azért, mivel gyakrabban változtatja a munkahelyét, gyakrabban jut abba a helyzetbe, hogy nem tudja a lakásbérét megfizetni és főleg azért, mivel tulajdonképeni otthona nincs, amihez ragaszkodnék: a családi tűzhely számára lidércfény, amelyet legfeljebb álmaiban közelít meg. A budapesti proletár a szó szoros értelmében vett *nomáddá* vált ismét, mint pusztai őseink, sőt fokozottan az ma azért, mivel nemcsak olcsó és egészséges lakást nem talál, de gyakran még akkor sem tudja felkeresni a viszonyainak mégis *legkevésbé meg nem felelő* lakást, amikor legalább ilyen lakások között válogathatna, mivel nincs a lakáspiacról áttekintése. Neki se ideje, se kedve evégből nyakába venni a várost. Pénze

sincs arra, hogy legalább annyi tájékozást szerezzen magának, mint az a jobbmódú polgártársa, aki ujsághirdetések lakásügynökök, avagy egy magáncég kiadásában megjelenő, de csak drágább lakásokra vonatkozó és még így is hiányos lakáshirdető lap útján mégis némi tájékozást szerezhet előzetesen arról, hogy mely lakásokat kell megtekintenie.

Oly nagy városban, mint Budapest, alig lehetne természetesen szó arról, hogy a hatóság szóbeli úton közvetítse a kötelezőleg bejelentett, egyes negyedfordulókkor 10.000—15.000-re rugó lakásokat úgy, mint azokban a különben is kisebb városokban, pl. Milanóban, Kölnben stb., ahol a bérbeadók csak *fakultative* jelentik be a kiadó lakásaikat. Budapesten a hatóság minden méltányos várakozást kielégíthet már az által is, ha a bérbeadó lakásokat megfelelő kerületi és utcabeosztással s az összes lényeges tudnivalóknak alkalmas közlése mellett, egy lehetőleg gyakran megjelenő *községi lakásértékesítő*-lap útján ingyen teszi közzé, amelyhez mindenki a lehető legolcsóbb áron hozzáférhet.

Az ily módon megszervezett községi lakásközvetítésnek arra, hogy a teljes tökély fokára emelkedjék, bizonyos türelmi időre volna oly nagyvárosban, aminő Budapest, szüksége. De bármennyire volna a lakásértékesítő kezdetben hiányos is, — amit legkevésbé tartok elkerülhetetlennek — óriási áldás volna az minden lakáskeresőre nézve. Kivált a szegény ember gondosabban választhatná meg egy ilyen lakásértékesítő nyomán lakását, és akkor inkább ragaszkodnék lakásához, jobbképpen tartaná azt, idővel pedig súlyt helyezne, a modern lakásfelüveget kellő utmutatásai mellett, arra is, hogy azt állandóan tisztán és rendben tartsa. Ha a munkás kevesebbszer fog költözködni kevesebb lesz legalább ez a nemzetgazdasági szempontból is felesleges kiadása. A bérbeadók és lakók közötti perpatvarok száma is kisebb lesz akkor, ha a munkás súlyt fog helyezni arra, hogy megmaradjon a neki megfelelő lakásban, a háziúr pedig az oly bérlőre, aki az idegen házban is a maga otthonát becsüli meg.

Hogy a községi lakásközvetítésnek ezen jótékony hatásai mennyiben fognak érvényesülni, az nagy mértékben azon múlik, hogy a *pozitív* lakáspolitikai itt közelebről nem jellemezhető rendszabályainak eredményei mennyiben fognak már a lakáspiacon is érvényesülni. A lakáspiac, nevezetesen a bérbeadó lakásoknak és azok árának állandó nyilvántartása azonban magában véve is kétségtelenül igen kedvező hatással lesz a *lakásárak* alakulására. Míg más árúknak keresletét és kínálatát a tőzsdén vagy egyébként állandóan nyilvántartják, addig a lakásárú piaca tekintetében ezen fontos tényezőknek csak némi homályos képét nyertük azoknak az *üres* lakásoknak nagy későn közzétett kimutatásai alapján, amelyek rendszerint éppen azért maradnak valamely lakásnegyedben üresek, mivel egyik-másik okból (túl drága, egészségtelen, átalakítás alatt levő lakások stb.) nem átlagos lakások. Ma a lakáskereslet és kínálat viszonyának, valamint a lakásáraknak pontos kimutatása híján, a lakáskereső gyakran egyértékű lakások árai tekintetében is igen jelentékeny eltérésekre bukkan. A lakásárak folytatólagos kimutatása esetén azonban a háztulajdonosok és főbérlők egyéni értéktételeinek, haszonlesésének és mondjuk — jellemének nem lesz meg az az ármeghatározó hatalma, aminővel ma bír. Itt is egyforma mennyiségnek és minőségnek egyforma ár fog megfelelni és mentől tökéletesebben fog a

hatósági lakástőzsde működni, annál gyorsabban fogja a pozitív lakáspolitikai rendszabályai folytán keletkező olcsóbb új lakások kimutatása hatását a régi készlet árára is érvényesíteni. A lakás piac folytatólagos nyilvántartásánál és a községi ingyenes, és pártatlan lakásközvetítésnél végül a külföldi városokban általában azt tapasztalták, hogy első sorban az olcsó és egészséges lakásokat adják ki, míg az egészségtelen és túldrága lakások csak nehezen és csak a végső szükség esetén találnak bérlőkre.

A községi lakásközvetítő idővel nálunk is nemcsak a rendes lakásokra, de az önálló ipari és egyéb bérhelyiségekre, albérlős szobákra és a nyári lakásokra is ki lesz terjeszthető. A természetes fejlődés hozza mindenütt magával azt, hogy a lakásközvetítő hivatalt idővel ingyenes jogi tanácsadóval, esetleg békéltető hivattal kell egybekötni oly viszállyok megelőzésére, amelyek a lakásbérleti viszonyból származnak. Végül ez a hivatal kitűnő szolgálatokat van hivatva teljesíteni a lakásfelügyeletnek és a szegényügynek is.

Annak ellenére tehát, hogy a községi lakásközvetítés épp oly kevéssé teremt új és jobb lakásokat, mint a munkaközvetítő-intézet munkaalkalmakat, mégis oly etapeja az egészséges és olcsó családi tűzhely helyreállításáért folytatott küzdelemnek, amelyet a rendszeres lakásreformnak nem lehet és nem szabad átugornia!

A huszadik század feladata a szociális egészségügy terén.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta: Forel Ágoston (Svájc).

I.

Tudvalevőleg a XVI. századdal szűnt meg a középkor. Ezen század a nagy felfedezéseknek és reformoknak százada. Ezekből fejlődött a renaissance. A XVII. században a renaissance folytán egész Európában, de különösen Franciaországban felvirágozott a művészet és a szépirodalom. Ez az irodalom és a művészet százada. Ezek hatása alatt a XVIII. században a felsőbb osztályok hatalma túlteng, a hatalmasak kizsákmányolják a szegényebb néposztályokat és bekövetkezik a borzasztó vég: a francia forradalom és Napoleon.

Mindaddig a tudomány és különösen az orvostudomány úgyszólván csak gyermekéveit élte. Voltak ugyan nagy tudósok és nagy felfedezők, de ezekkel a magasabb rendek, amelyeknek körében a theologia volt az uralkodó tudomány, teljesen mostohán bántak el. A tudósok törekvései magántörekvések voltak, melyeket úgyszólván sportszerűen üzték. »Insectenbelustigungen« így nevezi például Rösen könyvét, »A rovarok theológiája« volt a címe Lesser könyvének és »Biblia Naturae« így címezte Svammerdam klasszikus művét. A tudós az egyház alávetett szolgája volt, vagy úgy tett, mintha kutatása és tudományos munkája csak játék volna. Ezt rögtön észre vesszük, ha e kor valamely tudományos értekezését elolvassuk.

Csak a francia forradalom szociális, levegőtisztító vihara adott a tudománynak önértet, bátorságot, szabadságot és önállóságot. Gyors egymásutánban következett a XIX. században a természettudományok győzelme, a fizika, a chemia, az anatomia, a fiziologia fejlődése, a sejteknek, mint testünk és minden élő lény alapelemének felfedezése. Ezt csakhamar követte a technika fejlődése, mely azóta hatalmas gyors tempóban meghódította az egész föld felületét, úgy hogy ma ellenlábaink, például az újzélandiak, közelebb esnek hozzánk, mint a szomszéd népek 100 év előtt. Lamarck és Darwin bebizonyították az állatok és növények egymás közötti törzsrokonságát és az embereknek a magasabb állatoktól való leszármazását. Végül a tudomány mindjobban kikutatja lelkünk organumát, agyunkat és bebizonyítja, hogy a pszichologia csak az agy életműködésének beloldala.

A XIX. századot joggal nevezhetjük a tudomány századának és ha azt egy ember nevével akarjuk jellemezni, akkor az nem lesz sem Napoleon, sem Bismarck, hanem Darwin. *Mert a XIX. századnak semmiféle egyénisége nem befolyásolja annyira gondolkodásunkat és annak következményeit, mint Darwin.*

Ezt eleinte nem vették észre és Darwint gúnyolták és gyalázták, de ma mind jobban megismerjük tanainak fontosságát és igazságát, ha nem is fogadjuk el azoknak minden részletét. Természetesen ő sem talált meg mindent, de tanainak alapja, az evolúció megismerésének diadala teljesen uralja gondolkodásunkat és érzésünket és felfogásunkban minduntalan visszatér. Joggal lehet tehát mondani, hogy semmi sem vitte annyira előbbre és magasabbra világ- és életfelfogásunkat, mint Darwin tanainak következményei.

De mindennek a világon vannak árnyoldalai is. A technika és az ipar örült gyorsaságú fejlődése magával hozta a népek óriási anyagi fellendülését és ezáltal nagy mértékben elősegítette a mammon, a fényűzés, az önző élvhajhászás kultuszát. Ezt nem lehet eltagadni. Majdnem odáig jutottunk, hogy az evolúció és a technikai haladás alapján nagyon is megfeledeztünk azoknak anyjáról, a tudományról. És ez mindenekelőtt arra birt bennünket, hogy egyéni értékünket, az egyes egyéniségek bölcsességét túlbecsüljük.

Mint már említettük, elismerjük, hogy az agy az emberi lélek organuma, még pedig nemcsak a gondolkodás és megfontolás, hanem az érzés és akarat organuma is. Tudvalevőleg nem annyira az ész és tudomány haladása képesíti az egyént nagy tettekre, mint inkább agyunk hajtóereje, az emberekben lakozó érzések. Még a nagyon értelmes ember sem képes sokat elérni, ha nem rendelkezik egyúttal kitartás felett, ha nincsenek egyúttal nemes ethikai érzései, melyek őt arra indítják, hogy értelmességét érvényesítse. Érzés és akarat épűgy tulajdonságai az agy működésének, mint a gondolkodás és megfontolás.

Vannak emberek, kik kétségbe vonják, hogy léteznek inferioris fajok is. Ezzel szemben mit látunk a valóságban? Néhány évszázad óta az angolok és más népek azon fáradoznak, hogy a négereket és más vad népeket missziók és más eszközökkel velünk egyenértékű emberekké tegyék. És végül be kellett ismerniök, hogy bár a négerek is bizonyára fejlődőképeseek és mindenféle dolgot elsajátíthatnak maguknak, de agyuk mégis inferioris marad és hogy óriási ritkaság számba megy közöttük egy-egy zseniális vonásnak a felfedezése. Mindezen tanítások nem voltak képesek bennük kiváló

önálló impulzusokat létesíteni. És ezzel szemben milyen fényes szemlélő-oktatást nyújtanak nekünk 30 év óta a japánok. Azelőtt csak azt tudtuk róluk, hogy elzárva élnek és hogy van saját kulturájuk. Tudtuk, hogy egész derék emberek, de mindamellett barbároknak tartottuk őket.

Midőn 30–40 év előtt láttuk, hogy a japánok európai, öldöklő szerzőket vásárolnak és tudományos dolgokkal törődnek, embereiket tanulmányútra Európába küldik, egyetemekre európai professzorokat hívnak meg, azt lehetett hallani: a japánok nagyon jó tanítványok, szorgalmasan tanulnak, de mégis csak utánozni tudnak, saját eszméik nincsenek.

Ha ezzel szemben a renaissance korszakát szemléljük, akkor azt látjuk, hogy a XVI. században is csak utánozták a görögöket és rómaiakat. Racine és Corneille mást nem tettek, mint Sophoklest és Euripidest franciára fordították. Tehát mi is imitátorok voltunk. És az orosz-japán háború után nagy ijedezéssel látta Európa, hogy a japánok nemcsak utánozni, hanem javítani is tudnak, hogy nemcsak le tudják győzni háborúban az oroszokat, hanem sok tekintetben különbek, mint mi vagyunk.

Hogy volna az lehetséges, ha az összes emberi agyak egyenlők volnának? A négereket évszázadok alatt nem tudtuk magasabb színvonalra emelni, míg a japánok 30 év alatt átvették egész kulturánkat, sőt azt némely tekintetben túl is szárnyalták. Ebből csak az következhetik, hogy a japánok agya sokkal különb, mint a négereké, és hogy legalább is olyan, mint a mienk. A chinaiak agya éppen olyan, és véleményem szerint ezek 30–40 év múlva épp olyan messzire lesznek, mint ma a japánok. A fajok és azok agyai tehát különböző fejlődési fokon vannak.

Azt hiszem, hogy nem túlzok, ha azt mondom, hogy Sophokles és Aristoteles munkája teljesen egyenértékű bármely modern nagyság munkájával és hogy ha fel tudnók eleveníteni a régi görögök és rómaiak gyermekeit, ezek épp oly derék tanítványaink volnának, mint saját gyermekeink, vagy mint a japánok és chinaiak.

A tudomány sejtetni engedi, hogy agyunk fejlődése az utolsó kétezer évben nem nagyon haladt előre. De ha ez így van, honnét jön az, hogy a mai kulturnépek annyival többet tudnak, mint kétezer évvel ezelőtt. Talán agyunk a gyakorlat folytán annyira javult, hogy ma többet és derekabban tudunk végezni, mint a régiek? Van sok ember, aki ezt hiszi, de ez végzetes tévedés. Azt is szokták hangoztatni, hogy néhány generáció múlva a nőknek épp oly agyuk lesz, mint a férfiaknak. Ugyanazon végzetes tévedés. Én nem tartom a nőket velünk férfikkal szemben semmiféle tekintetben inferiorisoknak, de hogy a nő agyának más tulajdonságai vannak mint a férfi agyának, az bizonyos a mint bizonyos hogy egy asszonyból száz év múlva sem lesz férfi, vagy megfordítva.

Agyunk a rómaiak és görögök ideje óta nem haladt fejlődésben. A különbség csak abban áll, hogy nekünk rendelkezésünkre áll elődeinknek kész, kijegecesedett szellemi munkája a különféle encyklopédiák alakjában. A könyvekben, kéziratokban, emlékekben, muzeumokban található kijegecesedett lélek rendelkezésünkre áll és lehetővé teszi, hogy a mai gyermek sokkal kényelmesebben sajátíthatja el a tudománynak tömegét, mint a rómaiak és görögök tehették. Ők mint autodidakták sokkal nehezebben alkothattak, míg nekünk az összes elmúlt századok gondolatai a nagy encyklo-

pädiák útján készen állnak rendelkezésünkre és mindenről vasut és táviró segítségével legrövidebb úton szerezhünk tudomást. Ez azonban nem bizonyítja egyúttal azt, hogy okosabbak is vagyunk. Tisztán elődeink, őseink okossága az, amit mi élvezünk. Mi csak tetszelgünk abban, hogy magasabb színvonalon állunk, mint ők, pedig mi csak jobban tudjuk értékesíteni az átvett dolgokat. Ebből láthatjuk, hogy agyunk kvalitása semmiesetre sem változott lényegesen, észrevehetően. Ami változott, az nem az, hogy tökéletesebbek lettünk, hanem csak a kulturának gyümölcse, az összegyűlt enciklopédia lett gazdagabb.

Ezen tény félreismerése mellett és a technikai vívmányok értékének túlbecsülésével teljesen elhanyagoltuk saját belső életünk megfigyelését. Az emberi kultúra óriási mértékben elhanyagolta a fajt. Ennek okai közt első helyen állanak a theologiai dogmák, mik az embereket azon hitben hagyták, hogy ők egész másnemű lények, mint az állatok és növények, hogy ennél fogva az emberi lélek az agytól teljesen független, hogy az elmebetegnek vagy idiótának a lelke épp oly értéket képvisel, mint az egészséges emberé és hogy utódjai a lélek tekintetében nem különbözhetnek az egészséges emberek utódjaitól. A helyes kiválasztás alkalmazását a különféle állatfajoknál nagyon szükségesnek találták, mert az állatoknál minden mechanikai törvények szerint megy és például a fajméneket igen jól használhatja az emberiség. De az embereknél ezzel nem kell törődni. Ezen felfogás ellen, mely, véleményem szerint, a haladásnak legnagyobb akadály, mert a faj tökéletesbítését megakasztja, minden erőnkől küzdenünk kell. Ha a XX. század a szociál-hygiene terén reá váró feladatoknak eleget akar tenni, akkor első sorban a helyes kiválasztás elvének győzelmére kell törekednie.

Még egy szempontra akarok rámutatni. Vannak közöttünk okos és buta emberek, dolgozók és lusták. Ez mindig így volt. De a rendelkezésünkre álló encyklopädiák segítségével ma a középszerű ember többet alkothat, mint azelőtt a kiváló. Ezáltal túlbecsüljük alkotásainkat és nem vesszük észre fajunk degenerációját, mely kétségtelenül már nagy dimenziókat öltött. Ebben áll a baj. Más fajok, melyek józanabban itélik meg önmagukat, mint mi, egyszerűen elébünk fognak kerülni és minket második helyre fognak szorítani. Ha a sárga fajok ma már képesebbek kulturánkat elsajátítani, akkor 200 év múlva erősebbek lesznek, mint mi és túlszárnyalnak bennünket.

Ha ezt meg akarjuk akadályozni — és ebben látom az előbb mondtak folytán a szociál-hygienikus törekvések alapját — akkor a bajnak okát, a bajnak a forrásait kell megszüntetnünk. Tisztába kell, hogy jöjjünk azon tényekkel, melyek a helyes kiválasztást és ezen úton fajunk tökéletesbítését megakadályozzák.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A munkásbiztosító pénztárak végleges átszervezése.

1907. évi július hó 1-én lépett életbe az új munkásbiztosítási törvény és most két és fél év elteltével történik meg a pénztáraknak a törvény értelmében való végleges átszervezése.

Ma már mindenki elismeri, hogy az a sietség, amelylyel a törvényt megalkották és életbe léptették, nagyon sok bajnak és visszásságnak lett az okozója. Bizonyos az is, hogy a hosszantartó ideiglenes állapot egyáltalán nem volt alkalmas arra, hogy a törvény hatását a gyakorlatban kipróbálja és a törvény szellemét a mindennapi életbe átvigye. Annál nagyobb örömmel fogadja az érdekeltség köréből mindenki, hogy végre eljutottunk ahhoz az időponthoz, amikor a sok ideiglenesség, a sok tapogatódzás, ingadozás és mindezek következtében a helyzet bizonytalansága megszűnik és e fölötti örömünk elfelejteti velünk a két és fél évi átmeneti idő viszontagságait és keserűségeit. A végleges átszervezéssel hisszük, hogy nemcsak az átmeneti korszak nehézségei és kellemetlenségei tűnnek el végleg, hanem a munkásbiztosítás terén új korszak kezdődik, amelyben kölcsönös megértéssel, az ügy iránt való szeretettel fogja mindenki kötelességét teljesíteni.

Az átszervezésre vonatkozó rendelet a »Munkásbiztosítási Közlöny« folyó évi január hó 13-án kelt számában jelent meg. A rendelet nem a szokott bürokratikus szárazsággal végződik; záradéka a megszokott fenyegetéseket csak burkoltan tartalmazza, e helyett bizonyos lelkes hangnemben apellál az érdekeltség érzületére és ha a hivatalos eljárásban a szentimentalizmust nem is keressük, nem is helyeseljük, mégis el kell ismernünk, hogy ez a hang a munkásbiztosítás végrehajtó közegeinek — a sok rendelet, utasítás sőt ukáz után — bizony jól esik és mindenesetre hatásosabb, mint bármennyi paragrafusra és megtorlásra való hivatkozás.

A végleges átszervezés abból áll, hogy a munkásbiztosító pénztárak újonnan választják közgyűlési kiküldötteiket. A választás után rögtön összeül a közgyűlés, mely a pénztárak igazgatóságát és az Országos Pénztár közgyűlési kiküldötteit választja meg, ezután az Országos Pénztár igazgatósága is véglegesen megalakul.

Most lesz alkalmuk tehát a törvény életbe óta első ízben a munkaadóknak is a választási mozgalomban részt venni és a *paritás* hatása tulajdonképen csak a választások után megalakuló közgyűlésen és igazgatóságokban lesz érezhető.

Ennél nagyobb fontossággal bír, hogy a most alakuló igazgatóságoknak lesz feladatuk a pénztári tisztviselőket véglegesíteni, a szolgálati fegyelmi és ügykezelési szabályokat megalkotni. Szükséges, hogy e feladatukat kellő tapintattal, minden érdek latbavetésével és a pénztári tisztviselők jogos érdekeinek kielégítésével oldják meg. A pénztári tisztviselők nagy tömege

az őket fogva tartó bizonytalanság zsibbasztó hatásától ezáltal megszabadul és az eddiginél is fokozottabb buzgalommal végezheti kötelességeit.

Ugyancsak rendkívüli fontossággal bír az orvoskérdés végleges rendezése. Az új törvény értelmében a most újjászervezett közgyűlés lesz hivatva dönteni atözlött, hogy a pénztárak milyen orvosrendszert kívánnak megvalósítani. Ha figyelembe vesszük, hogy Németországban az orvosrendszer feletti küzdelem milyen végzetes károkat okozott egyes pénztáraknak, s ha a speciális magyarországi viszonyokra tekintettel vagyunk, azt hisszük, hogy az orvosrendszer kérdése nálunk csak egyféle megoldást nyerhet és pedig olyképen, hogy a mostani rendszer tartatik fenn és az ideiglenesen megkötött orvosi szerződések némi, az orvosok, a tagok és a pénztárak érdekében szükségesnek mutatkozó korrekciókkal, megtartatnak.

Tudjuk ugyan, hogy a mai orvosi szerződések a legtöbb pénztárra igen súlyos anyagi terhet jelentenek, azonban ennek az ellensúlyozására a békés kibontakozás érdekében és a pénztár fejlődése érdekében csak egy mód van, és pedig, hogy a pénztárak pénzügyi helyzete megfelelőleg rendeztessék.

Az orvosi díjak leszállítása elkeseredett harcokat provokálna s a pénztárakat újabb válságba döntené. De különben is teljes joggal követelhetik a pénztári orvosok, hogy anyagi érdekeiket visszafejlesztani senki meg ne kísérelje.

Minden érdekelt tényező odaadó lelkes működésére, kiváló tapintására van szükség tehát, hogy a végleges átszervezéssel megnyíló új korszak a béke, a fejlődés korszaka legyen és hogy a múltban volt visszavonás és visszásság most mind kiküszöböltessék. Az új korszakba új szellem fog beköltözni, amely ne legyen más, mint a törekvés, hogy a segélyezésre szorult munkások mentől jobban és mentől könnyebben megkapják mindazt, amire törvényes igényük van. És ez lehetséges, ha nem a törvény paragrafusait, hanem a törvény szellemét követjük. Hagyjuk a bürokracia tekervényes ösvényeit és térjünk arra az egyenes útra, amelyet a gyakorlati élet megkövetel. Ilyen módon Magyarország munkásbiztosítását a mai viszonyok között is elég jól, megbízhatóan és lehetőség szerint kevés költséggel lehet végrehajtani.

Magánosok önkéntes balesetbiztosítása Magyarországon. A Biztosítási és Közgazdasági Lapok-ban olvassuk, hogy 1908-ban az egyéni baleset elleni biztosításban 38.215-en vettek részt, 2.070-nél többen, mint 1907-ben, a biztosított összeg, illetve a napi kárpótlás 1.144.3 millió koronát tevő összege pedig 74.3 millió koronával múlta felül az előző évi biztosítások összegét. Kifizettetett az év folyamán: 21 haláleset folytán 105.000, 50 állandó munkaképtelenség folytán 117.000 és 3.828 mulékony munkaképtelenség következtében 368.000 korona. Noha a káresetek száma az előző évvel szemben 261-el növekedett, a kifizetett kárösszegek ennek dacára 2.000 koronával alatta maradtak az 1907-ben kifizetett összegnek. Az egyéni balesetbiztosítás terén a magyar intézetek részvételi aránya fogy: 1908-ban a biztosítottak számából 53.8% (1907-ben 57.7%), a biztosított összegből pedig csak 51.4% (1907-ben 53.0%) jutott a belföldi intézeteknek. Az utazási baleset elleni biztosításokat túlnyomó részben szintén idegen társulatok bonyolítják le; 1908-ban utazási baleset ellen 4.548 (1907-ben 6.570) egyén volt biztosítva 125.4 (1907-ben 223.2) millió korona értékig. A biztosítási esetek számából 3.309 (1907-ben 5.590) biztosítás 72.7 (1907-ben 185.0) millió korona erejéig külföldi társulatok kezében van.

Az együttes biztosítás 1908. évi eredményei az 1907. éveiktől igen nagy mértékben térnek el. Ennek oka az, hogy az országos munkásbetegségélyző és balesetbiztosító pénztár úgy a hazai, mint a külföldi biztosító intézetektől igen

sok együttes biztosítást átvett. Ennek következtében a biztosító intézeteknél az 1908. év végén ezen üzletágban mindössze 52.637 egyén volt biztosítva, szemben az 1907. évi 286.807 biztosítottal, a biztosított összeg pedig az előző évi 348.0 millió korona helyett, csak 97.0 millió koronát tett. A biztosítások ezen neménél is a külföldi intézetek vannak fölényben, amennyiben a biztosítottak összes számából 36.542 egyén (69.4%), a biztosítási összegből 49.3 (50.9%) millió korona esett rájuk. A káresetek száma 2.640 volt s kifizetésre került összesen 214.000 korona, melyből 79.000 korona betegség, 64.000 korona munkaképtelenség s 71.000 korona haláleset folytán folyósított fizetésekre esik. A biztosítottak foglalkozás szerinti megoszlását tekintve, a biztosítottaknak majdnem fele — 24.077 — gyári munkás volt, 2.827 a bányamunkások száma s 25.733 egyéb foglalkozási csoportból került ki.

Oszttrák vélemény a magyar munkásbiztosításról. Az »Arbeiter-schutz« című bécsi szaklap egyik múlt évi száma írja a következőket:

„Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár 16327. szám alatt körlevelet intézett az összes kerületi és ipartestületi betegsegélyző pénztárhoz, a törvény 100. §-ának 3. és 4. pontja alapján az orvosi rendelések nyilvántartása és felügyelete tárgyában. A körirat követeli, hogy minden pénztári orvosról nyilvántartási ív készíttessék és a pénztárak kötelezzék az orvosokat, hogy minden receptet és más rendelvényt saját bélyegzőjükkel lássanak el, amely bélyegző közepén ugyanaz a szám legyen, a mi az orvos nyilvántartási számának megfelel. A kerületi pénztárak orvosai kerek, az ipartestületi pénztárak orvosai négyzetes bélyegzőt használnak. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatóságának ez a rendelkezése a magyar szociálpolitikusok azon eszközei közé tartozik, amelyeknek csak az a célja, hogy az államosított betegsegélyezés egész tehetetlenségét leplezze. Magyarországon ugyanis a keresztény szociálista munkásellenes törekvései megvalósultak, ott már a munkásbiztosítás annyira-amennyire államosítva van, de úgy is néz ki.“

Csodálatos, hogy a különben komoly és megbízhatóan szerkesztett szaklap így gúnyosan, kicsinyítőleg nyilatkozik a magyar munkásbiztosításról. Annak tulajdonítható ez, hogy a magyarországi viszonyokról külföldre semmiféle hírszolgálat nincs, a pénztárak és az országos pénztár kiadványai mind csak magyar nyelven jelennek meg, a külföldi sajtó tehát rá van utalva azokra a tendenciózus tudósításokra, amelyekhez itt-ott éppen hozzájut.

Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak mindenestre gondoskodnia kell, hogy évi jelentéseinek kivonata legalább német nyelven is megjelenjen és a külföldi érdekeltségnek és szaksajtónak rendelkezésére bocsáttassék.

A nemzetközi szociális biztosítás ügyének előmozdítása céljából a különböző kulturállamokban az 1908. évben alapított bizottságok a múlt év végén tartották első tanácskozásukat Párisban. A tanácskozás tárgya egyfelől a szervezet kiépítésének kérdése, másfelől pedig a folyó év szeptember havában Haagába egybehívandó nemzetközi konferenciának előkészítése volt. Ez a konferencia főleg az állami hozzájárulás problémájával, a biztosításnak és a szegényügynek egymáshoz való viszonyával, továbbá az orvosi szolgálatnak és kivált a betegségek megelőzésének kérdésével kíván foglalkozni.

A párisi tanácskozáson a német küldöttek jelentéseikben rámutattak a német munkásbiztosításnak hatására, kivált a gümőkór ellen való küzdelemre és általában az egészségügy előmozdítására. Posadowsky gróf pedig kiegészítette a jelentéseket azon összefüggés kimutatásával, amely a munkáslakások fejlődése és a munkásbiztosítás között érezhetővé válik.

Aggkori nyugdíj Angolországban. A pénzügyi kormány múlt év október 25-én nyújtotta be az alsóházban hivatalos jelentését az aggkori ellátásról szóló törvény végrehajtásáról, hatályának első 4 hónapjában. Mind a becslések, melyek a nyugdíjasok számára és az aggkori nyugdíj költségeire vonatkoztak, messze alatta maradtak a valóságnak. 1909-re erre a célra 6.5 millió fontot állítottak be a költségvetésbe, amely összegből 570.000 ember részesült volna segélyben. 1909 szeptember 30-án Angolországban és Walesben 421.432 volt a nyugdíjasok száma, Skótországon 75.134, Írországon 186.202, együtt 682.768 nyugdíjas. A kifizetett összeg eddig már 6,063.658 font volt. Az egyesült brit királyságban 45 millió lakos közül 700.000-re tehető ama 70 évnél öregebb emberek száma kik aggkori nyugdíjat huznak. Ez az összességnek 1.5%.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Eugenetika.

Az eugenetika eszméje, mint a faj és társadalmi hygiene legfontosabb tényezője, mind nagyobb körökben kezd terjedni és annak gyakorlati megvalósítása a hivatalos köröket és kormányokat is foglalkoztatja. Mint a legtöbb szociál-hygienikus kérdésben, ebben a kérdésben is Amerikáé a kezdeményezés érdeme. Az utolsó időben *Washington* államában új törvény lépett életbe, mely szerint a házasulandó felek kötelesek testi és lelki egészségükről orvosi bizonyítványt bemutatni. Ennek hatása alatt a német Reichstaghhoz kérvényt nyújtottak be, mely szerint a házasulandó felek kötelesek volnának orvosi bizonyítványt bemutatni arról, hogy a tervezett házasság ügyében orvosi tanácsot vettek igénybe. Ezzel csak azt akarják elérni, hogy a házasulandó feleket a házasságkötés előtt világosítsák fel egészségi állapotuk felől, anélkül, hogy különben ebbeli elhatározási és cselekvőképességük bármikép is korlátozhatnák. Különös, hogy a szociálpolitikai tekintetben annyira maradi Oroszország ezt az oly fontos, eugenetikus rendszabályt egy népénél, az *örményeknél*, már megvalósította. A dolog historikuma röviden a következő: A görög-keleti államegyháztól belső ügyekben teljesen független örmény egyház egyik főpapja, Aristakes astrachani püspök az örmény zsinatnak memorandumot nyújtott be, melyben rámutat a válópörök óriási növekedésére és ezért a venereás betegségeket teszi felelőssé, melyek a házaselek együttélését lehetetlenné teszik. Hivatkozva a tudomány mai állására, felhívja a zsinatot, hogy rendelje el egyházmegyéjében a *házasság-előtti kötelező orvosi vizsgálatot*. A zsinat elrendelte, hogy a városokban kötendő minden örmény házasságnál a házaselek kötelesek megvizsgáltatásukról orvosi bizonyítványt benyújtani. A falusi lakosságra is kiterjesztendő ezen rendszabály, amint a külső körülmények ezt megengedik. A vizsgálat eleinte csak a nemi betegségekre vonatkozott, később kiterjesztették a tuberkulosisra is és a gümőkórosokat eltiltották a házasságkötéstől. Connecticut állam képviselőháza pedig 130 szavazattal 28 ellenében törvényjavaslatot fogadott el, mely szerint az elme-gyógyintézetekben és fegyházakban levő elmebeteg és szokványos bűntevők műtét (castratio) útján fosztassanak meg nemzőképességüktől. Eltekintve ez utóbbi nagyon is radikális jellegű rendszabálytól, a jelzett vizsgálatok kevés gyakorlati eredménnyel fognak járni, mindaddig, míg őket széleskörű felvilágosító munka meg nem előzi. Az említett orvosi bizonyítványok és az esetleges házassági tilalom megakadályozhatja a házasságkötést, de nem a gyermeknemzést, tehát eugenetikus szempontból hatástalan. Sokkal jobb nyomon halad az angol *Pearson*, ki *Practical Eugenics* című munkájában az ezirányú felvilágosítás mellett hangoztatja, hogy azon házaspároknak, kiknek leszármazottjaiktól a társadalom eugenetikus tekintetben sokat várhat, gazdasági előnyök nyújtandók. Sajnos, nem jelöli meg ezen fontos szociálpolitikai eszmének kiviteli módját. A jelzett cél elérésére Angliában a legutolsó időben társaság alakult, melynek élére az angol társadalom értelmiségének legkiválóbb egyéniségei állottak. Propaganda céljaira megalapították az »Eugenics Review« című folyóiratot, melynek segítségével első sorban a közvéleményre akarnak a jelzett irányban befolyást gyakorolni.

A famunkával járó veszélyek. A fa megmunkálásával járó veszélyek közül a gépsérülések és a por belégzése által keletkező betegségek közismertek. De már sokkal kevesebben tudják, hogy léteznek fafajták, melyek mérges és káros anyagokat tartalmaznak, melyek a fa feldolgozásánál a munkás egészségét veszélyeztetik. Sternberg bécsi tanár 10 év előtt irt le ilyen eseteket. Akkor egy műhelyben több munkás betegedett meg viszkető kiütésben; csak oly munkások betegedtek meg, kik egy külföldi fa, az indiai rózsafa megmunkálásával voltak

megbízva. Igen szép, kemény, barnavörös fa volt. Angolországban hasonló tapasztalatokra tettek szert a Sutuifával; ez nagyon szép barnássárga fa, melyet nagyon finom burkolatokra használnak föl hajószobák, étkező szobák burkolására. Az ilyen fát feldolgozó munkások arcukon és kezükön kapnak viszkető kiütést. (Dr. Schein és dr. Hahn, a budapesti általános munkásbetegségélyező pénztár bőrgyógyászati rendelésén 8 év előtt figyelték meg ezt a betegséget, egy nagyon szép kemény barnásvörös délamerikai fa feldolgozásával megbízott munkásoknál, kik ezt a kiütést kétszeri gyógyulás után azonnal visszakapták, a mint ezt a fát vették újból munka alá.) Komolyabb bajok lépnek föl az angol szövő-orsók gyártásánál. Ezek afrikai puszpángfából készülnek, ez a fa szívmerget tartalmaz, úgy hogy ily munkások szívverése lassúbb és rendetlen lesz, fejfájás, rosszullet, szédülés, látászavarok és súlyos légzési nehézségek is gyötrik, úgy hogy végre kénytelen a munkás a munkát abbahagyni.

A népiskolákat látogató gyermekek táplálkozási viszonyai. Sokat foglalkoztak az utóbbi években az éhező iskolás gyermekek nyomorával, melynek enyhítésére különböző jóléti intézmények, pl. iskolai étkezők, napközi otthonok stb. szolgálnak. Ennek megfelelően tanulmányozzák a *népiskolai gyermekek táplálkozási viszonyait*. Különösen Németországban végeztek ez irányú kutatásokat első sorban a városokban, de kiterjesztették a falusi községekre is, mivel ezekben a gyermekek táplálkozási viszonyait már a nagy távolságok is kedvetlenül befolyásolják. Ezen kutatások eredményeinek részleteire itt nem térhetünk ki, közöljük azonban 64 városból a fontosabb végeredményeket a következőkben:

Poroszországban a téli időszakban a táplálkozási állapot a gyermekek 80%-ánál jónak jelezhető, 14·8%-ánál tűrhető, 5·2%-ánál rossz. A nyári időszakban az annak megfelelő számok 77·7%, 18·3%, 4%. A többi szövetséges államokban a következő számokat állapították meg: a téli időszakban 62·7% jó, 32·2% tűrhető, 5·1% rossz, nyáron 68·5%, 28·7%, 2·8%.

A gyermekek táplálkozása természetesen összefüggésben áll a nép általános rossz táplálkozási viszonyaival. A népjóléti központ elé terjesztett jelentésben a főszó *a tervszerű családi gondozásra* van helyezve. A sokgyermekes munkáscsaládok táplálkozási viszonyainak javítása céljából a következő javaslatok tétettek:

- a) a község részéről teljesítendő nevelési, illetve táplálkozási adomány bizonyos kiszámított táplálkozási minimum alapján;
- b) családapák részére a betegpénzek felemelése a teljes napszám összegéig pénzértékben, vagy pedig élelmiszerekben;
- c) a házi és gyermekágyi kezelés rendszerének kiépítése a községek és betegpénztárak által a rokkantbiztosító intézetek támogatásával;
- d) élelmiszereknek olcsó elárúsítása támogatásra szoruló sokgyermekes családok részére községi elárúsító helyeken;
- e) városok és magánosok által szervezendő népkonyhák;
- f) a családi biztosítás bevezetése a különböző betegpénztáraknál;
- g) munkanélküliség esetére községek és biztosítási szervezetek által létesítendő különleges intézmények a gyermekek hiányos táplálkozásának meggátolására.

Szükségesnek látszik azonban, mint *rögtöni* intézkedés a gyermekek részére az iskolai étkezés. Az éhező és rosszul táplált gyermekek nem várhatnak addig, míg a fenti reformokat életbe léptetik, nekik most, testi és szellemi fejlődésük idején kell jól táplálkozniok, ha azt akarjuk, hogy belőlük teljes értékű állampolgárok váljanak. Hogy a szükségét szenvedő gyermekek reggelit, vagy ebédet kapjanak-e, hogy ezt egyesületek vagy a községek szállítsák-e, hogy az étkezés az iskolákban, vagy másutt történjék-e, ezek alárendelt jelentőségű kérdések, melyek esetről-esetre intézhetők el. Mindig és állandóan nyomatékosan kell hangsúlyoznunk azt, hogy a gyermeknek, ki egy kulturállamban *köteles iskolába járni*, ahhoz is van joga, hogy az éhségtől megóvassék, ha azt nem akarják, hogy az oktatás a gyermekre semmi hatással ne legyen.

Munkásháztartási viszonyok 22 müncheni munkáscsaládnál. Dr. Conrad megvizsgálta 22 müncheni munkáscsaládnak háztartását. Bár az anyag csekély volta kizárja a szerző eredményeinek általánosítását, szociál-higiénikus szempontból érdekesek a következő adatok: átlagban a családok jövedelmüknek 55%-át költötték tápszerekre. Az összes táplálkozási kiadásokhoz viszonyítva az egyes tápszerek százaléka szerint átlagban a következőképen oszlottak meg: húsneműek 23·1; vaj és zsír 3·9; sajt 0·9; tojás 2·8; burgonya

1'7; zöldség, főzelék stb. 2'7; só, fűszer, ecet 1'2; cukor 3'0; liszt, rizs, hüvelyes vetemények 4'7; gyümölcs 1'6; kenyér és egyéb sütemények 14'0; kávé 2'1; thea, cacao 0'4; tej 13'8; sör egyáltalában 12'8; korcsmában fogyasztott ételek 4'3; egyéb korcsmai fogyasztás 7'0. Ha meggondoljuk hogy csupán gyermekes családokról van szó, szinte megdöbbentő, hogy a sörkiadások majdnem elérik a tejkiadás magasságát. Egy család hús- és húsneműekre költött egy évben 185 márkát, otthon fogyasztott szeszes italokra 190 márkát, vagyis az összes tápszerekre költött összeg 25'2%-át. A házbér átlagban az összkidadások 14'5%-át tette ki.

Nedves lakások kezelése. Drezda város lakásügyi hivatala rövid, könnyen érthető szabályokba foglalta össze azt, amit a nedves lakások által előidézt gazdasági és egészségügyi károk elhárítására szükségesnek tart:

1. A lakást minden reggel ajtó és ablak kinyitása által szellőztetni kell. Csak alapos léghuzat kergeti ki az elhasznált rossz levegőt minden zúgból. Átellenes ajtót, ablakot mindig egyidejűleg kell nyitva tartani. Ezt a szellőztetést délben és este meg kell ismételni.

2. A szellőztetést, bármilyen legyen az idő, végezni kell. Akkor is, ha hideg van. Rossz levegővel telt helyiségek fűtése több fűtőanyagot követel, az ilyen helyiségben való tartózkodás mindig kellemetlen.

3. A lakóhelyiség lehetőleg egyenletesen fűtessék, nehogy az éj folyamán a nedves fal túlságosan hideg legyen.

4. Főzés, fürdés, mosás, szárítás (a pelenkák szárítása is) lehetőleg ne a lakóhelyiségben (szobában), hanem külön helyiségben (konyha, mosókonyha, padlás) végeztessék. Ezek a műveletek vizgőz fejlesztésével járnak. Ez lecsapódik a hideg falakon és nedvessé teszi őket.

5. Ha ily munkát kivételesen mégis a lakószobában kell elvégezni, akkor a vizgőzt minél előbb ki kell engedni szellőztetés által. Legjobb, ha ily munka végzése közben a felső ablakszárny nyitva marad. Káros és elhibázott dolog ilyenkor a szomszéd hideg szoba ajtaját kinyitni, hogy az a szoba a betóduló meleg gőz által melegíttessék.

6. A nedvesség folytán fejlődő penész tiszta kendővel azonnal letörölnendő. A le nem törölhető maradékot bemeszelés vagy formalinnal való érintés által (minden droguistánál kapható) kell ártalmatlanná tenni.

7. Ha a lakás mind e rendszabályok betartása dacára nedves marad, szakértővel való megvizsgálását és a nedvesség okának eltávolítását kell kérni.

A betegségyőpénztárak jól felfogott érdekükben oda hathatnának, hogy ez egyszerű és gyakran minden akadály nélkül keresztülvihető szabályok ismerete tagjaik sorában minél gyorsabban elterjedjen.

A haláltokozó betegségek életkor szerint való elosztása. Érdekes statisztikát állított össze *Velden*,¹⁾ ki megfigyelte, hogy az egyes nagy elterjedésű betegségek melyik életkorban követelik a legtöbb áldozatot. Így azt találta, hogy a *tüdővész* a harmadik évtized első felében (20–25 év) végződik leginkább halálosan, 20 éven aluliaknál és 30–50 év között a *tüdővész* mint halálok alárendelt szerepet játszik. Az 50-es éveken túl ép oly nagy ezirányu szerepe, mint a 20-as évek elején.

Elhalálozások *rákbetegség* folytán 45 éves korig ritkák, 46–50-ig gyorsan emelkednek és 50–55 év között érik el tetőpontjukat, mire ismét gyorsan és állandóan apadnak.

A *tüdőlob*, mint halálok nagy jelentőségű a 30 életévtől kezdve, különösen emelkedik az 50 életév után és 60-nál éri el tetőpontját.

A *gyermekágyban* való elhalálozás tetőpontját éri el a 26–30 életév között. Érdekes, hogy a halálozások száma 30–35 év között feltűnően csökken, de 35–40 között ismét emelkedik és 40–45 között is még aránylag magas. Ezt az emelkedést szerző úgy magyarázza, hogy ez a számos és gyors egymásutánban következő szülések által okozott kimerülésnek a következménye, amennyiben a szerző szerint az ezen korban gyermekágyban elhalálozottak nagy többsége számos gyermekekkel bíró anyák voltak.

Az *általános mortalitás* ép úgy, mint a *morbiditás* tetőpontját éri el a 20–25 életév között, mit a szerző a *pubertással* hoz összefüggésbe.

Nyilvános gondozó intézet iszákosokról (Trinkerfürsorgestelle). A lübecki nyilvános jogi tanácsadó, mely praxisában gyakran tapasztalta, hogy a tanácsot kérők nyomora iszákosságra vezethető vissza, nemrégiben az alkohol-

¹⁾ von den Velden. Die Verteilung der tödlichen Krankheiten auf die Lebensdauer. München. Med. Wochschr.

ellenes egyesületekhez fordult azon kéréssel, hogy közösen tanácskozzanak egy alkoholistákról gondoskodó intézetnek felállításáról. A tanácskozások, melyeken az összes meghívott szervezetek — rendőrhivatal, szegényház, a Hansa városok országos biztosító intézete, a helyi betegsegélyző pénztár, a Good-Templar rend és a többi alkoholelles egyesületek, az elbocsátott rabok és erkölcsi támogatásra szorulókról gondoskodó intézet, az Új nőegyesület és az öt jótékonyági nőegyesület szövetsége — résztvettek, a nevezett intézménynek a jogi tanácsadó állomással való egyesítésére bizottságot küldött ki, melynek feladata az alkoholisták gondozó intézmény alapítása és fentartása volna. Az intézmény 1909. december 1-én megkezdte működését a jogi tanácsadó-állomás helyiségeiben. A szükséges anyagiakat néhány kiküldött bizottsági tag adakozásából és felajánlott magánpénzekből fedezik. Az intézmény, az alapszabályok szerint, következő módon igyekszik célját elérni: 1. rendelő órák tartása, önkéntes ápolások szervezése, az egyes esetek egyéni kezelése és az alkoholmentes életre való nevelés; 2. az iszákosok és családjukról való anyagi gondoskodás, különösen munkaszerezés által (pénzzel az intézmény rendszeren nem támogat); 3. szükség esetén hatósági rendszabályok igénybevétele (mint kiskorusítás, gyámság alá helyezés, az apai hatalom megvonása), ha ezek az iszákos, esetleg hozzátartozóinak, vagy a társadalomnak javára szolgálnak.

Tudtunkkal a magyarországi Good-Templar rend hasonló intézmény felállításával foglalkozik.

Az alkohol ellen. Poroszországban a körorvosok új szolgálati szabályzata felhívja a figyelmet az alkoholizmus leküzdésére. E szerint a körorvos indítványozzon a helyi viszonyok mérlegelésével intézkedéseket a korcsmai engedélyek korlátozása és a korcsmák rendőri záróórása tárgyában, továbbá szükségnek tartaná-e a munkások bérfizetési napjának áthelyezését, alkohol-betegek szanatoriumának és alkoholelles felvilágosító helyek felállítását. Felhívja ezenkívül a szabályzat az orvosokat, vegyenek részt az alkoholelles mozgalomban, előadások és röpiratok segítségével világosítsák fel a népet az alkoholélvezet egészségügyi és szociális káiról, támogassák a különféle absztinensegyesületek munkáját az alkoholbetegek odaütalásával és hassanak oda, hogy korcsmákban, nyilvános helyeken, különösen pedig ipari vállalatoknál alkoholmentes italok legyenek kaphatók.

A lengyelek és a pálinka. A német Reichstag lengyel frakciója múlt évi december hó 7-én következő indítványt nyújtotta be. »A Reichstag határozza el, hogy a birodalmi kancellárt felkéri oly törvényjavaslat előterjesztésére, mely szerint a pálinkamérések s a pálinka- és szeszárúsítók ünnep- és vasárnapon teljesen kis kereskedések az előző hétköznapiokon pedig délután 5 órától kezdve zárva tartassanak«.

Alkoholmentes italokat a hamburgi állami gázgyár alkalmazottai és munkásai számára a vezetőség állít elő saját üzemében. Szénsavas vizeket és pezsgő limonádét gyártanak és a munkásoknak 3 vagy 5 pfennigért adják üvegenként. Ennek a közhasznú berendezésnek a felállítása 450 márkába került s havonként 80 márka jövedelmet érnek el, melyet a munkások beleegyezésével a vállalati betegsegélyző pénztárhoz csatolnak. Ezenkívül a gázgyár a munkásoknak ingyen-teát szállít. Ezeket a rendszabályokat első sorban olyan üzemeknél kellene utánozni, melyeknél nagy hőségben kell dolgozni.

A nemi betegségek elterjedése és a reglementáció közötti összefüggés sokat vitatott kérdése szempontjából érdekesek azon adatok, melyeket Dániában az 1906 október havában életbeléptetett törvény fennállása óta gyűjtöttek. Ez a törvény a prostitúció egészségügyi felügyeletét megszünteti.

1905-ben, tehát a törvény életbeléptetése előtt, 6666 esetben jelentettek be nemi betegségben szenvedőket, 1906-ban 7065-öt, 1907-ben 8383-at, 1908-ban 10.249-et. Friss syphilis 1905-ben 1227, 1908-ban 2484 eset.

(A bejelentett esetek ily nagymérvű növekedése még nem abszolút bizonyítéka a nemi bajok tényleges elterjedésének és a reglementáció előnyének.)

Az első alkoholelles kongresszust Oroszországban 1910. január 10—19-ig terjedő időben tartották meg. Napirendje a következő volt: A gazdasági életviszonyok (a kapitalizmus s az agrárviszonyok befolyása.) A nyomor és az alkoholizmus kölcsönös vonatkozásai. Az egészséges életmód. Alkoholizmus és foglalkozás. Az alkoholizmus hatása a munkástömegekre.

MUNKÁSVÉDELEM.

A porosz általános bányatörvény revíziója.

Az új bányatörvény, mely 1909. évi július hó 28-án lépett életbe Poroszországban, a szociális törvényhozás néhány jelentős elvét viszi be a joggyakorlatba és azért sok szempontból figyelemreméltó. A novella első pontja élesen körülírja és pontosan határozza meg a felügyelettel megbízott személyek felelősségét. Az egész üzem számára üzemvezetőt kell alkalmazni, de az ennek alárendelt hivatalnokokat is felelőssé teszi a törvény szűkebb hatáskörük terjedelmében. Fontos elv, hogy az üzemvezető föllebvalóját is felelőssé teszi az üzembe való beavatkozása következményeiért. A hatáskör pontosan megállapítandó, hiszen csak így állapítható meg a szűkebb felelősség. Fontos újítás a munkások bevonása a biztonsági intézkedések ellenőrzésébe. A munkások közvetlen és titkos választás útján csoportokban választanak. Minden 100 munkást alkalmazó üzemben kell, hogy ily munkás-biztosok alkalmaztassanak. Egy-egy munkáscsoport a maga kebeléből választja a biztost, minden bányászcsoporthoz egy biztost. Minden nagykorú munkás, aki legalább egy év óta, vagy az üzem megindítása óta dolgozik a bányában, választó. A választhatóság szigorúbb föltételekhez van kötve. A munkásbiztosnak joga van az ő bányászcsoporthoz munkaterületét havonta kétszer egy felügyelő közeg kíséretében bejárni és az életbiztonság és az egészség biztosítása szempontjából megvizsgálni. A munkásbiztos határozza meg a leszállás napját és óráját. Azonkívül részt vehet a baleseti ügyekben elrendelt vizsgálatokon. A munkásválasztmány felszólítására vagy a munkásbiztosok többségének határozata alapján ily bejárások soron kívül más alkalomkor is rendelkezhetők el, de ennek költségét a föld alatt dolgozó munkások viselik. Rendes körülmények között a munkásbiztos csak oly balesetek vizsgálatában vesz részt, melyek emberhalált vagy súlyos sérülést okoztak. A munkásbiztosok észrevételei jegyzőkönyvekbe foglalandók.

Ha ezek az észrevételek valamilyen közeli veszélyre vonatkoznak, akkor az üzemvezető köteles ezt a kerületi bányakapitányság illetékes hivatalnokával azonnal közölni. A munkásbiztos máskor is — tehát nemcsak a bejárások alkalmával — köteles minden oly körülményt, mely munkástársai életének vagy egészségének veszélyeztetésére vonatkozólag tudomására jut, föllebvalójának bejelenteni. Minden rendes bejárás költségeit az elmulasztott munkabér magasságában az üzemigazgatóság megfizeti a munkásbiztosnak. A munkásbiztos el nem bocsátható, míg hivatala le nem jár, ha csak biztosi működését nem végzi lelkiismeretlenül. De a bányatörvény 82. §-ába foglalt rendelkezések a bányász rögtöni elbocsátásának eseteiről ő reá is vonatkoznak.

A bányászválasztmányokra vonatkozó rendelkezések is több érdekes újítást tartalmaznak. Ezentúl az üzem minden oly része, melyben legalább 100 munkás dolgozik, külön munkásválasztmányt választ. Minden 400 munkásra jut egy képviselő.

A választmányi tagok száma legalább 3.

A munkásválasztmány feladata, hogy a munkáscsoportok egymáshoz való viszonya és a munkás és munkaadó közötti viszony a lehető legjobb legyen. Joga van ahhoz, hogy rendkívüli bejárásokat rendeljen el, a munkásbiztosok bejárásait beszüntetheti, a jegyzőkönyvekbe betekinthez, azonkívül részt vesz a társládák igazgatásában, a munkarend megállapításánál közreműködik.

A munkásság bevonása a felügyeletbe mindenesetre hasznos intézkedés. De egyelőre csak a munkaadó és felügyelő közegeinek felelősségét csökkenti. Mélyreható változást várni tőle naivítás volna. A bányász sorsának megváltoztatását egészen más tényezők hatásától lehet csak reménylenünk.

Gyógyszertárak vasárnapi munkaszünete Tirolban és Vorarlbergben. A tirol *»Rendeleti Közlöny«* 1909. évi 50. számában a helytartóság rendelete jelent meg a nyilvános gyógyszertárak vasárnapi munkaszünetéről. Oly községekben, melyekben csak egy gyógyszertár van, a vasárnapi munkaszünet nem kötelező. A gyógyszertár tulajdonosa fel van jogosítva arra, hogy gyógyszertárát vasárnap délután 1 órától hétfő reggel 7 óráig zárva tartsa, de kell, hogy ő azért megtalálható legyen. Ha a gyógyszertárban segédszemélyzet is van alkalmazva, akkor a zárás időtartama alatt is kell, hogy gyógyszerek kiszolgáltatására jogosult személy jelen legyen a gyógyszertárban.

Ha egy-egy helységben több gyógyszertár van, akkor a vasárnapi munkaszünet kötelező és pedig olyformán, hogy a gyógyszertárak fele zárva kell, hogy maradjon. A zárás sorrendjét a hatóság minden év decemberében egy egész évre állapítja meg.

Az összes alkalmazottak minden vasárnap délután 1 órától hétfő reggel 7 óráig minden gyógyszertári szolgálat alól fölmentendők. Azon a héten, melyen vasárnapi szolgálatot teljesítenek, a hét egy napján kapnak épp olyan hosszú pihenőt.

Járványok stb. idején, a hatóság kivételes rendelkezéseket léptethet életbe. A helytartóság külön rendeletben arra is utalt, hogy a több gyógyszertáros helységekre vonatkozó rendelkezések csak a vasárnapi munkaszünet legkisebb mértékét állapítják meg, de nincs semmi akadályja annak, hogy az első fokú politikai hatóság messzebbmenő rendelkezéseket léptessen életbe. Ennek csak két feltétele van: 1. a gyógyszer kiszolgáltatása akadálytalanul megtörténhessék; 2. az alkalmazottak szolgálata nehezebbé ne tétessék.

Szülők otthona. Mióta Semmelweiss 1847-ben azon felfedezésre jutott, hogy a gyermekági láz fertőzés által keletkezik, az orvosi tudománynak minden törekvése oda irányul, hogy a gyermekágyas nőtől távol tartsa a fertőző anyagokat. Minthogy a munkások lakása a hygiene legegyszerűbb követelményeinek sem felel meg, már régóta felmerült annak a szükségessége, hogy a gyermekágyas munkások részére egy olyan otthon létesíttessék, amelyben azok a szülés nehéz órájában mindazt megtalálhatják, amire az adott viszonyok között szükségük van. Ezt a szép eszmét Bécsben immáron megvalósította az ipartestületi betegsegélyező pénztáraknak a szövetsége és az általános munkásbetegsegélyező pénztár az által, hogy a női tagok részére egy olyan kórodát létesített, ahol nemcsak a szükséges baba- és orvosi segély áll rendelkezésére a gyermekágyasoknak, hanem egyúttal még a legideálisabb követelményeknek megfelelő ápolás is.

A kórodának megnyitása óta még csak rövid idő telt el, de már az eddig szerzett tapasztalatok alapján is úgy látszik, hogy a szövetségnek sikerült egy olyan munkásjóléti intézményt létesítenie, amely követendő példa gyanánt állhat egyéb pénztárak előtt is.

Az ólomfehér eltiltása Berlinben városi építkezéseknél. Berlin város középítési bizottsága nemrég a következő határozatot fogadta el.

1. A jövőben festőmunkáknál tilos az ólomfehér használata. Helyette egyelőre cinkfehér, gyémántfehér (lithopone) használandó.

2. Gondoskodás történjék az iránt, hogy a jövőben minél ritkábban alkalmaztassanak más ólomtartalmú festékek is — ezek lassanként kiszorítandók.

A vállalkozók ajánlataikban saját tetszésük szerint ajánlhatnak ólomfehér helyett más festőanyagot a megjelölteken kívül is.

MUNKAVISZONY.

Szaktanácskozás Ausztriában a gépkocsivezetők munkaviszonyának törvényes rendezéséről.

A kort, melyben élünk, talán semmi sem jellemzi jobban, mint közlekedési eszközeink tökéletesedése, mint a forgalom soha sem sejtett föllendülése és a forgalmi eszközök menetsebességének szédületes fokozódása.

Nem csoda, ha még napjainknak gyorsan alkalmazkodó, csupa ideg

emberisége sem tud idejében alkalmazkodni a közlekedés eszközeinek gyors tökéletesedéséhez. Alig egy-két évtized alatt Budapest gyalogjáró lakóinak a kényelmesen döcögő lóvasút helyébe lépett villamos közuti közlekedés, aztán a kerékpársport, végre az automobilközlekedés veszélyeihez kellett alkalmazkodniok. Nem csoda, ha e kaleidoszkopikus gyorsaságú változással nem tartott lépést a közlekedés biztonságát garantáló intézmények fejlődése és nem tartott lépést a törvényhozás és a joggyakorlat.

A laikus jogérzetébe a közlekedési jog sok szabálya nem tud átmenni.

A közuti villamosközlekedésből eredő balesetek eseteiben a közlekedési eszköz tulajdonosa menekül a kártérítési kötelezettség alól, ha kimutatható, hogy a balesetet a sérült saját vigyázatlansága okozta. Tegyük fel, hogy ennek kimutatása kielégítő módon szokott megtörténni. A gyalogjáró ember jogérzése mégis azt fogja mondani, hogy égbekiáltó igazságtalanság történt a sérülttel. Az utca, melyen járnom kell, nem lehet halálos veszedelmek helye. A társaság, mely saját hasznára, a város, mely lakói szükségletének kielégítésére létesíti a közuti közlekedést, kötelességszerűen gondoskodik arról, hogy legyenek földalatti vagy földfeletti védett átjárók, hol én életveszedelem nélkül átmehessek az út másik oldalára. Vagy jelöljön meg útatjárókat, állítson oda rendőrt, kinek parancsszava megállítja a közlekedést, ha a gyalogosok hada átmegy az út másik oldalára, vagy tegyen bármit is, de adjon nekem *biztos* módot arra, hogy én, a fáradt orvos, a gondolatokba merült bíró, a nehéz munkából hazafelé tartó munkás, a reszkető tagjait vonzó lábadozó beteg, életem veszélyeztetése nélkül járhasak az utcán.

Kell a társaságnak az üzleti haszon, kell a társadalomnak a vágató közlekedés. Elismerem. De nem ismerem el jogát ahhoz, hogy ezt a szükségletét szétroncsolt tetememen keresztül elégítse ki.

Amíg nincs védett, immunis gyalogjáró, amíg nincs ilyen átjáró minden forgalmasabb ponton, amíg nincs meg tehát *minimuma* annak, ami a gyalogjáró életbiztonságának megvédésére szükséges, addig frivolitás a sérült saját vigyázatlanságáról beszélni. Úgy érzi a gyalogjáró. Aki sértve érzi magát természetes jogaiban akkor is, ha a vágató gummikerekű végigfrecscenti ruháját az utca sarával, vagy a száguldó automobil túlkölése neki riasztja egy ugyancsak száguldó villamos vasuti kocsinak.

Pedig az ő útja talán százszor sürgősebb, mint a száguldó gépkocsi gazdájának útja?

Bizonyos, hogy a modern közlekedés jogviszonyaival foglalkozni érdemes munka a hivatott szakembernek. Bizonyos, hogy ott sok minden van, ami elavult, ami sürgős revízió után kiált.

Merész kezdést még alig tapasztaltunk e téren. Az új viszonyokat kítaposott, ósdi mesgyékbe szorították.

Nemcsak nálunk, másutt is, mindenütt. Wienben, 1909. december 23-án a munka-statisztikai hivatalban dr. Mataja osztálytanácsos elnöklete alatt szaktanácskozást tartottak a gépkocsivezetők munkaviszonyának szabályozásáról. Az automobil-klubok, a gépkocsifuvarozó vállalatok, a gépkocsigyártók, az autotaxameter-tulajdonosok, a balesetbiztosítótársaságok, a gépkocsivezetők nagy számban küldték el képviselőiket. Nagy vita indult meg elsősorban arról, hogy a gépkocsivezetőktől milyen készültséget kell követelni. Eddig beérték a hajtási engedéllyel. A fizetés, a munkaidő, a felmondás és elbocsátás kérdéseire vonatkozólag a chauffeurök két csoportba oszthatók. Az ipari üzemekben alkalmazottakra az ipartörvény rendelkezései mérvadók, a magánember alkalmazásában álló chauffeur a cselédséghez tartozik. Általában havi fizetés és két heti felmondás van gyakorlatban.

Élénk vita fejlődött a körül, hogy a gyakori balesetek mire vezethetők vissza? A kocsivezetők túlhosszú munkaideje, a hiányos kiképzés, vagy más okok idézik-e elő azokat? Egy küldött a biztosító társaságok 1.600 kár esetét tanulmányozta. Meggyőződött, hogy a chauffeur túlhosszú munka-

idejének is nagy része van a balesetek létrehozásában. De a hiányos kiképzésnek, az *alkoholizmusnak*, a vakmerőségnek és kísérletezési kedvnek rovására is sok baleset volt írható. Az osztrák posta 45 kocsit járat, ezek 900.000 km. utat tettek már meg, mégis csak hat baleset fordult eddig elő, és ebből csak egy írható a gépkocsivezető rovására. A kocsivezetők küldötte a közönség könnyelműségét és rosszakaratát állította oda a baleset leggyakoribb okozójaként. A munkaidő 11 óra legyen.

Érdekes az, hogy egyhangulag követelte a tanácskozás, hogy minden automobilvezető legyen köteles magát alkalmaztatása előtt orvosilag megvizsgáltatni, alkalmas-e a pályára, melyet választott. Követelték a vezetők képzését külön iskolákban és a bizonyítványkényszert. Eddig könnyelműen adták ki a hajtási engedélyt. Van vizsgálóbiztos, ki maga sem tud hajtani (!)

A balesetek százalékszámát 1908-ban a biztosított kocsik 27,37%-a volt, 1909-ben a kötelező szavatosságot kimondó törvény életbelépte óta 18,5%-ra apadt.

Azt is kérte a szaktanácskozás, hogy a gépkocsivezetők a vasuti alkalmazottak balesetbiztosításának föltételei szerint biztosíttassanak.

Végül akadt még egy automobiltulajdonos, aki bejelentette, hogy a közönség gyakran szándékosan provokálja a baleseteket.

Ezzel az akkorddal zárult a különben is igen tanulságos és érdekes tanácskozás.

Külföldi gazdasági munkások közvetítése és a szerződésszegések okainak kutatása. A német mezőgazdasági munkásközpont munkaközvetítő intézménye a hatóságok közreműködésével lépett életbe. Miután a porosz belügyminisztérium 1907 december 21-ikéről kelt rendeletében elrendelte, hogy 1908 február 1-jétől kezdve az Oroszországból, Ausztria-Magyarországból és az ezekkel szomszédos államokból jövő mezőgazdasági munkások német nyelven kiállított igazoló-jegygyel kell, hogy birjanak, ezt a központot bízták meg a rendelet keresztülvitelével.

A keleti határ 28 helyiségében határhivatalokat létesítettek. Ezeknek száma most már 40-re szaporodott, mert az igazoló-jegy kényszert most már minden külföldi munkásra kiterjesztették. Az igazoló-jegyet a határhivatalban állítják ki a munkás házassági okmányai és munkásigazolványa alapján. Ha a munkás munkahelyét változtatja, azt az igazoló-jegyen rendőrileg láttamoztatnia kell. Ha a munkás érvényes, jelenlegi munkaadója nevére kiállított igazolványt felmutatni nem tud, akkor személyazonosságának megállapítása után meg kell állapítani a szerződésszegésekről vezetett kimutatások alapján, nem-e szerződésszegő. Ha a munkás szerződésszegését elfogadható okkal igazolni nem tudja, vagy visszatér elhagyott munkaadójához, vagy kiutasítatik.

A német birodalmi gyűléshez. Albrecht és társa javaslatot nyújtottak be, mely szerint a kereskedelmi törvény 63. §. egészítettessék ki olyképen, hogy a törvény érvénytelennek nyilvánítson minden oly megegyezést munkaadó és kereskedő-segéd között, mely szerint a betegség tartama alatt a segédnek hat hétre járó fizetésből a betegpénz összegét a munkaadó levonhatja.

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Köteles-e a pénztár oly betegségből eredő segélyezésre, mely a biztosítási kötelezettség alá eső munkaviszonyba való belépéskor már megvolt?

A betegség fogalma.

I.

A bajor közigazgatási bíróság 1909. május 17-iki ítélete.

A betegsegélyző pénztár nem tagadja, hogy Sch. J. szabósegéd 1907 április 22-én alkalmaztatásánál fogva M. helyi betegsegélyző pénztár tagjává lett és 1907 július 8-án — midőn tüdőbaja orvosi kezelésre szorult — a pénztár tagja volt.

A pénztár e megállapított tények dacára nem hajlandó az 1907 július 8-tól 1907 szeptember 16-ig történt kezelés költségeit viselni, mert Sch. J. már beteg volt, mikor a biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásba lépett és beteg maradt munkája tartama alatt az 1907 július 8-i kezelésig is. Előadta álláspontja indokolására az M. helyi betegsegélyző pénztár, hogy igénylő 1907 április 1-étől dr. Th. gyakorió orvosnál M-n hetolinjectiós kezelés alatt állott. Sch. J. tehát nem 1907 július 8-án betegedett meg, hanem már 1907 április 1-től szakadatlanul beteg volt.

A betegsegélyző pénztár ezen álláspontja, hogy t. i. Sch. J. pénztári tagsága kezdetén beteg volt, nem áll meg. »Betegség«-nek tekintendő a balesetbiztosítási törvény értelmében, valamint a joggyakorlat szerint valamely külsőleg kifejezésre jutó szabályellenes állapot, melynek megszüntetésére orvosi kezelés szükséges, vagy amely a kereseti képességet lényegesen hátrányosan befolyásolja.

A »betegség« utóbbi eleme a jelen esetben fenn nem forog, amennyiben Sch. J. 1907 április 12-től 1907 július 8-ig munkáját akadálytalanul végezhetette. Abból, hogy orvosi kezelést vett Sch. J. igénybe, nem következik a »betegség« fenforgása, mert az orvosi kezelése nem már megelévé szabályellenes állapot megszüntetésére vagy enyhítésére vette igénybe. Oly orvosi ténykedés, melynek célja valamely fejlődésben levő betegség továbbfejlődésének megakadályozása, lényegében prophylaktikus jellegű. Itt is orvosi kezelés nem a »betegség« folytán vétetik igénybe, hanem azért, hogy a betegség kifejlődése megakadályoztassék.

Dr. Th. orvos észleleteiből tényként megállapítható, hogy a gyógykezelés kezdetén 1907 április 1-én a tüdő tuberkulotikus megbetegedése nem volt megállapítható, a tuberkulotikus megbetegedés csak 1907 július 8-án állapított meg.

Minthogy pedig a betegsegélyző pénztárak kötelesek a tagjaik betegségéből eredő költségeket megfizetni, az 1907 július 8-tól 1907 szeptember 16-ig történt kezelés költségei, minthogy a betegség a munkaviszony tartama alatt lépett föl, M. helyi betegsegélyző pénztárt terhelik.

II.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1909 szeptember 29-én kelt 1909—9/11, sz. ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek részben helyt ad A hivatal azt a jogkérdést is megfontolás tárgyává tette, vajjon igénylő, ki a segélyezési igénynek egyik tényalapját képező alkalmaztatásának kezdetén, sőt már ezen alkalmaztatás előbb sem volt egészséges, tarthat-e általában segélyezésre igényt.

Jelen esetben a felvetett kérdést igenlőleg kellett eldönteni.

A hivatal a felvetett jogkérdés szempontjából tudniillik mindenekelőtt azt a törvényalkotott különbséget vette figyelembe, hogy míg az önkéntes biztosításra jogosítottak legtöbbször a 7. §. utolsóelőtti bekezdése értelmében a pénztári tagok közé való felvétel előtt orvosi vizsgálatnak vethető alá, addig a biztosításra kötelezett alkalmazottnak pénztári tagsága nem függ előzetes orvosi vizsgálatról, hogy ennek következtében a munkásbiztosítás céljával és szociális jellegével nem volna összeegyeztethető, ha azok, akik noha nem teljesen egészséges — de munkabíró szervezettel, pusztán annak lappangó bajával magukat egészségeseknek tartva, hosszabb időn keresztül jóhiszeműen munkában állanak és a biztosítási intézmény terheit kényszerűleg viselik, a betegség kitörésekor a terhek ellenértékének élvezetéből megfosztatnának.

A hivatal azt találta megállapíthatónak, hogy igénylő, ki a munkábalépés idejében egészségesnek, munkabírónak tartotta magát és hónapokon át végezte az üzembeli teendőit, aki ellen semmiféle bizonyíték föl nem merült abban az irányban, hogy betegsége munkábalépésekor már kitört — nem pedig pusztán igénylő tudta nélkül lappangó módon volt meg s aki ellen nemcsak bizonyíték, de gyanuadat sem merült föl arra, hogy pusztán csak a pénztár segélyezésének kikényszerítése céljából csalárd károsítási szándékkal lépett volna munkába, jogosan támaszt segélyezésre igényt.

Természetesen másképp volna eldöntendő az eset, ha a munkásbiztosító pénztár megkárosítására irányuló csalárdsággal állana a bírósággal szemben.

*

Ugy a bajor közig. bíróság mint az állami munkásbiztosítási hivatal idézett ítéletei nem döntenek el elvileg a munkásbiztosítási hivatal ítéletében különben felvetett azt a kérdést, hogy az a pénztári tag, »ki a segélyezési igény tényalapját képező alkalmaztatásának kezdetén nem volt egészséges, tarthat-e általában segélyezésre igényt«.

Mindkét ítélet olyan megállapításokból következte a segélyezési igények jogosságát, melyek szerint »betegség« a fogalom munkásbiztosítási jogi értelmében nem forgott fönn, amennyiben az első esetben nem forgott fenn »olyan szabályellenes állapot, mely keresetképeséget lényegesen hátrányosan befolyásolná«, a második esetben igénylő betegsége lappangott, munkáját végezte.

Szerintem úgy a német törvény mint az 1907. XIX. t.-c. nem ad alapot a segély megtagadására, ha a munkaviszony *tényleges* és a biztosítási kötelezettség alá eső alkalmazott munkáját végezhetette és végezte. Így tehát a munkásbiztosítási hivatal ítéletében felvetett elvi kérdésre a jelenlegi jog alapján igennel kell felelnünk, feltéve, hogy a munkaviszony tényleg megkezdődött és a munkaviszonyt a meglévő betegség nem akadályozta.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Baleset és üzem okozati összefüggése.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1909 február 9-iki ítélete.

Igénylő a baleset megtörténtekor egy motoromnibusz-társaság sofförje volt. Midőn 1907 június 12-én a motoromnibusz-vonal végállomásán, az úton, kocsija közelében várakozott, egy eltévedt golyó balcombján találta.

A Berufsgenossenschaft, melyhez igénylő fordult, kártalanítási igényével elutasította azzal az indokolással, hogy a balesetbiztosítási törvény 1. §-a szerint csak olyan balesetek után nyújtható kártalanítás, melyek »az üzemmel legszorosabb összefüggésben« következnek be. Ilyen összefüggés jelen esetben nincs, a baleset az üzem keretén kívül, harmadik személy vigyázatlansága folytán történt.

Igénylő ezen határozat ellen felebbezett. Felebvezését a választott bíróság elutasította azzal az indokolással, hogy bár igénylő a baleset idejében még a baleset ellen biztosított üzem keretében volt, a szóbanforgó baleset és az üzem veszélyei között semmiféle okozati összefüggés nincs, hanem igénylő olyan baleset áldozata, mely a mindennapi életben előfordulhat és bárkit is érhet.

A birodalmi biztosítási hivatal a kártalanítási igénynek helyt adott a következő indokolással:

A birodalmi munkásbiztosítási hivatal régebbi döntvényeiben ugyan kimondatott, hogy a baleset és üzem összefüggése megállapíthatásának előfeltétele az üzemi munka veszélyének fenforgása, hogy továbbá ez az összefüggés nincs meg, ha a sérült a »mindennapi élettel járó veszélynek« esett áldozatul. A birodalmi biztosítási hivatal ettől az állásponttól későbbi ítéleteiben eltért és azt a jogi felfogást tette magáévá, mely szerint az üzem és baleset okozati összefüggésének megállapításához nem kívántatik meg valamely sajátos, az üzemmel járó veszély fenforgása. A balesetbiztosítási törvények védelme mindama veszélyekre kiterjed, melyek a biztosítottat az üzemben érhetik. E veszélyekhez tartoznak a mindennapi élet veszélyei is, melyek az által válnak veszélyllyé, hogy a munkás éppen az üzemben foglalkozik és e ténykörülménynél fogva van e veszélyeknek kitéve. A jelen esetben igénylőt azért találhatta az eltévedt golyó, mert üzemi munkájával foglalkozott, mert éppen elfoglaltsága okozta azt, hogy a pályatest veszélyeztetett pontján tartózkodott. A baleset, mely az előadott körülmények között érte, nemcsak időbeli és helyi, hanem okozati összefüggésben is van a biztosított üzemmel.

A birodalmi biztosítási hivatal közölt ítélete az üzemi baleset fogalmát a lehető legtágabban magyarázza. Nemcsak az üzemmel járó baleseteket tekinti kártalanításra jogot adó baleseteknek, hanem minden balesetet, mely a munkást üzemi munka közben éri, minden balesetet, melynek megtörténte az üzemi munkába időbelileg és helyileg beleesik.

Az üzemi baleset fogalmának illetően magyarázatára a német balesetbiztosítási törvény, Gewerbeunfallversicherungsgesetz 1. §-a éppen annyira nyújt alapot, mint az 1907. évi XIX. törvénycikk 69. §-a.

A Gewerbeunfallversicherungsgesetz 1. §-a a következőképpen hangzik: »Alle Arbeiter und Betriebsbeamte, letztere sofern ihr Jahresarbeitsverdienst an Lohn und Gehalt dreitausend Mark nicht übersteigt, werden nach Massgabe dieses Gesetzes gegen die Folgen der bei dem Betriebe sich ereignenden Unfälle versichert«.

Az 1907. évi XIX. törvénycikk 69. §-a: »A balesetbiztosítás célja annak a kárnak e fejezet értelmében való megtérítése, melyet a biztosított személyt ért üzemi, vagy az e törvény 9. §-ában említett baleset folytán bekövetkezett testi sérülés, vagy halál okozott.«

A német törvény »az üzemnél előforduló balesetek« kifejezéseket a magyar törvény e szava helyettesíti »üzemi«. Világos, hogy mindkét törvény az *üzemmel összefüggésben* történt balesetek kártalanítását célozza. A kártalanítási igényt elbíráló forumok döntenek el, mely balesetek tekinthetők *az üzemmel összefüggésben* törtéteknek.

Az üzemi baleset fogalmának a fenti ítéletben foglalt magyarázata a magyar törvény alapján megállhat.

Mikor nem állandó járadékról foly a jogvita, a határozat hozatalára illetékes kerületi munkásbiztosító pénztárnak és az ennek határozatát felülbíró bíróságnak döntéseiben pusztán csak a per tárgyára, tehát a nem állandó járadéokra kell szorítkozniok és az állandó járadéokra való igény megállapításába, vagy elutasításába nem bocsátkozhatnak.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1909 július 1-én kelt 110/4. számú ítélete.

Ítélet: A hivatal az I. fokú ítéletet a z. kerületi munkásbiztosító pénztár 1909 február 11-én 39. sz. alatt kelt határozatával együtt részben megváltoztatja és megállapítja, hogy K. M.-nak sem ideiglenes, sem időleges járadékra jogigénye nincsen. Egyúttal elrendeli az iratoknak az állandó járadék tárgyában való határozat céljából az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztárhoz leendő áttételét.

Megokolás: Az első bírósági ítélet indokolásában helyesen és tüzetesen kifejtett tényállásból kitűnőleg K. M.-t oly üzemi baleset érte, melynek a testi épségre való befolyása állandó és örökös marad, s a jövőben változás alá nem esik. Kiviláglik ebből a tényállásból az is, hogy a sérült igénylő további gyógykezelésre nem szorul s az a hatás, melyet a kérdéses baleset következménye a munkaképességre gyakorol, ez idő szerint véglegesen megállapítható.

Ily körülmények között nyilvánvaló, hogy időleges vagy ideiglenes baleseti járadék megállapításának az 1907 : XIX. t.-cikk 88. §-ában s az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztár alapszabályainak 87. §-ában megállapított feltételei nincsenek meg.

A z.-i kerületi munkásbiztosító pénztárnak 1909 február 11-én 38. sz. alatt kelt határozata, melynek lényege abban a kijelentésben foglaltatik, hogy »K. M. sérült részére járadékmegállapításnak helye nincs«, annyiban helyes tehát, amennyiben az az időleges és ideiglenes járadék kérdésében való állásfoglalást fejezi ki.

Helytelen azonban az idézett határozat, amennyiben megszorító jelző nélkül általában »járadék«-ról szól s így állandó járadéokra is vonatkoztatható.

Helytelen azért, mert a törvény 88. §-ának s az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztár alapszabályai 87. és 88. §-ainak értelmében az állandó járadék tárgyában való határozathozatal az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztár hatáskörébe tartozik s attól a döntési jogát annak helyiszerve s az ennek határozatát felülbíró bíróság el nem vonhatják még akkor sem, ha ezek az időleges vagy ideiglenes járadéokra támasztott igényt esetleg oly feltétel hiányának okából utasítják el, amely föltétel nélkül az állandó járadékra való jog sem volna megállapítható. Az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztárnak, valamint az ennek határozatát felülbíráló hivatalos bíróságnak hatásköre ugyanis csak akkor marad fenn épségben, ha ezek az állandó igény tárgyában való döntésnél ezen igény összes létfeltételeit belátásuk szerint szabadon, vagyis a kerületi munkásbiztosító pénztárnak és az ennek határozatát felülbíró bíróságoknak állásfoglalásától függetlenül mérlegelhetik.

A fentebb idézett jogforrások mellett ez az indok is arra utal, hogy akkor, amikor nem állandó járadékról foly a jogvita, a határozat hozatalára illetékes kerületi munkásbiztosító pénztárnak s az ennek határozatát felülbíró bíróságnak döntésükben pusztán csak a per tárgyára, tehát a nem állandó járadéokra kell szorítkozniok s az állandó járadékra való igény vitatásába s megállapításába, vagy elutasításába bele nem bocsátkozhatnak.

Az első bírósági ítélet is téves tehát annyiban, amennyiben szövege szerint »K. M.-nak baleseti kártalanítási igényét megállapítja,« és pedig annál is inkább az, mert ez az idézett kijelentés az ítélet indokolásából kitűnőleg egyenesen az állandó járadékra: vagyis a jelenlegi eljárás keretéből kizárt jogtárgyra vonatkozik s az ítélet rendelkező részének további tartalma szerint az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztár részére kifejezetten csak a baleseti járadék összegének meghatározására enged teret.

Minthogy az országos munkásbetegsegélyő és balesetbiztosító pénztárnak

határozatait, melyek keretébe a fentebbiek szerint első sorban az állandó járadékra vonatkozó igény jogosságának kérdésében való döntés, másodsorban pedig az állandó járadékra való jognak megállapítása esetében a járadékösszeg mértékének meghatározása tartozik, a törvény 158. §-ának utolsó bekezdése és az Elj. rendelet 2. §-ának harmadik bekezdése értelmében csak a kir. ítélőtáblák székhelyein levő munkásbiztosítási választott bíróságok bírálhatják felül; ennélfogva az állandó járadék kérdésében a z.-i munkásbiztosítási választott bíróság egyáltalában nem ítélkezhetik.

A kifejtettek alapján figyelemmel arra, hogy az Elj. rendelet az ítélet nem törvényszerű intézkedéseinek megsemmisítés alakjában való érvénytelenítésére módot nem nyújt, az I. fokú bíróság és az eljárt kerületi munkásbiztosító pénztár határozatait annyiban, amennyiben ezek az állandó járadékra vonatkoznak, az ítéletet részleges megváltoztatásának alakjában kellett hatálytalanítani s kifejezésre juttatni azt, hogy e perben csak az nyert eldöntést, hogy a nem állandó járadék megállapításának nincsen helye.

Az 1907: XIX. t.-c. 82. §-a világosan kimondja, hogy a munkaadó más esetekben, mint amelyeket e szakasz megállapít, az e törvény értelmében biztosítottakkal szemben balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik, már pedig a törvénynek ez a rendelkezése minden, a törvény értelmében biztosítottakra, tehát úgy az országos pénztár, mint a bányatörvény alapján létesített társládák által biztosítottakra egyaránt vonatkozik.*)

A kir. Curia: A másodbíróság ítéletét megváltoztatja s az elsőbíróság ítéletét hagyja helyben.

Indokok: Nem vitás, hogy a baleset az 1907: XIX. t.-c. életbelépte után történt.

Az idézett törvénycikk 3. §-a szerint a balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek a nemre, korra és a bér vagy fizetés nagyságára való tekintet nélkül mindazok, akik bányák, kohók, bányatermékeket feldolgozó egyéb művek üzemében, telepein és munkáinál, továbbá az összes gyárakban akár állandóan, akár ideiglenesen, kisegítőképen vagy átmenetileg vannak alkalmazva; és minthogy az alperes üzeme, melyben felperes, mint gyári munkás volt alkalmazva, a törvény idézett §-a alá tartozik, nyilvánvaló, hogy a felperes is baleset ellen való biztosítási kötelezettség alá esett.

Az idézett törvénycikk 98. §-a értelmében az e törvény szerint betegség és baleset esetére való biztosítást az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár teljesíti, de a törvény a bányatörvény hatálya alá tartozó bányauzemekben alkalmazottakra nézve kivételt tesz, amennyiben ezekre nézve már a törvény 3. §-a kimondja, hogy a bányatörvény hatálya alá tartozó bányauzemekben alkalmazottak a törvény XIII. fejezetében (154., 155. §§.) megjelölt módon és szervezetben biztosíthatnak és a 98. §. is akkép rendelkezik, hogy a bányatörvény alapján létesített bányasegélyző-pénztárnak (társládák) szervezete a törvény XIII. fejezetében megállapított határozmányok szerint érintetlenül hagyatik, a 154. §. kimondja, hogy a bányatörvény alapján létesített és a törvény 155. §-ában foglalt határozmányoknak megfelelő bányatársládák tagjai nem kötelesek a betegség és baleset esetére való biztosítás eljárásból az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárba lépni s a 155. §. szerint a bányatársládák szervezetét, a segélyezés mérvét, a járulékok nagyságát, a kezelés módozatait és a felügyeletet a bányatörvény és az érvényben levő kormányrendeletek szabályozzák s a bányatársládáknak e rendelkezésekben megállapított szervezete érintetlenül marad.

Az a kérdés azonban, hogy a felperesnek betegség és baleset esetére való biztosítását az országos pénztár vagy az alperes részvénytársaság kebelében alakított bányatársláda teljesíti-e és ha igen, mennyiben? Az alperes, mint a felperes munkaadója ellen indított jelen per elbírálásánál teljesen közömbös, mert az 1907: XIX. t.-c. 82. §-a világosan kimondja, hogy a munkaadó, más esetekben, mint amelyeket e §. megállapít, az e törvény értelmében biztosítottakkal szemben balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik; már pedig a törvénynek ez a rendelkezése, annak szövegéből kitetszően minden a törvény értelmében biztosítottakra, tehát úgy az országos pénztár, mint a bányatörvény alapján létesített társládák által biztosítottakra egyaránt vonatkozik; amiből következik, hogy a felperes, aki a fentiek szerint szintén biztosítási kötelezettség alá esik, az alperestől, mint munkaadójától, más esetekben, mint amelyeket a 82. §. megállapít, kártérítést nem követelhet.

*) Magánjogi Döntvénytár, szerkeszti Gottl Ágost. III. kötet 239. sz.

Ennek az álláspontnak helyességét támogatja az a körülmény is, hogy az 1907 : XIX. t.-c. miniszteri indoklásából kitetszően a kötelező balesetbiztosításnak egyik legfőbb célja az, hogy általános védelmet nyújtson a munkadó magánjogi szavatosságából folyó kötelezettség ellen, tehát a törvénynek nem lehetett célja az, hogy a bányatársulások által biztosítottaknak munkaadóit kedvezőtlenebb elbánásban részesítse, mint az országos pénztár által biztosítottaknak munkaadóit.

Nem változtatna ezen az sem, ha való volna is az, hogy t. i. alperes társulási biztosi járulékait nem egészben az alperes, hanem részben a társulási tagjai fizetik, mert az 1907 : XIX. t.-c. 155. §-a a társulások szervezetét, a segélyezés mérvét a járulékok nagyságát és a kezelés módozatait érintetlenül hagyta, anélkül, hogy a 43. §-nak azt a rendelkezését, hogy a balesetbiztosi díj kizárólag a munkaadót terheli, a társulásokra, illetve a bányavállalkozókra kiterjesztette volna.

Minthogy pedig a 82. §. szerint a biztosítottak, illetve a 71—73. §§-ban felsorolt hátramaradottak a munkaadó ellen csak azon esetben támaszthatnak kártérítési igényt, ha jogerős büntető bírói ítélettel megállapított, hogy az illető munkaadó vagy oly megbízottja, kinek a megbízásból eredő eljárásért felelősséggel tartozik, a baleset szándékosan vagy a 81. §. 2. bekezdésében említett gondatlansággal idézte elő: ennél fogva felperes is az őt ért balesetből csak akkor követelhetne az alperestől kártérítést, ha kimutatná, hogy az alperessel szemben szándékosság vagy a 81. §-ban említett gondatlanság jogerős büntetőbírói ítélettel megállapított, vagy a 83. §-ban említett az a kivételes eset forog fenn, amelyben a kártérítési igény polgári peres úton jogerős büntetőbírói ítélet nélkül is érvényesíthető, a felperes azonban ezen feltételeknek fennforgását nem is állította és így helyes az elsőbíróságnak az a rendelkezése, mely szerint a felperest az alperessel szemben kártérítés iránti keresetével elutasította.

Azért a másodbíróság ítéletének megváltoztatásával az elsőbíróság ítélete hagyatott helyben.

Az országos pénztár ügyvédi költségekben közvetlenül a jogi képviselő javára marasztalható-e vagy sem ?

I.

M. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1909 október 23-iki 195/3. számú ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal igénylő felebbezését részben elutasítja és a választott bíróság ítéletét abban a részében, mellyel ... a per-(ügyvédi)-költségben pedig az országos munkás betegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt marasztalja, helyben hagyja. Dr. R. B. ügyvéd díját *saját felével szemben* 16 koronában állapítja meg.

Indokolás: Az ügyvéd részéről kifejezett az a kérelem, hogy díjai kezéhez utalványoztassanak, nem volt teljesíthető, mert arra sem a törvény, sem az eljárási rendelet nem nyújt támpontot.

II.

M. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1909 november 30-ik i221/2. számú ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal kötelezi az országos munkás-betegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt, hogy ... *igénylő jogi képviselőjének*, dr. S. J. budapesti ügyvédnek pedig 40 korona ügyvédi munkadíjat fizessen.

Indokolás: A választott bírósági ítéletnek az ügyvédi költség nagyságára vonatkozó részét a hivatal nem érintette, hanem csak kiegészítette a hivatalhoz való felebbezés és a hivatal előtt folyó tárgyaláson való eljárás fejében további 20 koronával, a fizetésre azonban a tárgyaláson e részben előterjesztett védelemnek és az eljárási rendelet 198. §-a második bekezdésének megfelelőleg, az ügyvéddel szemben közvetlenül az országos pénztárt kötelezte, mert e tekintetben sem az 1907 : XIX. törvénycikk, sem az eljárási rendelet tiltó rendelkezést nem tartalmaz s méltányosnak mutatkozik, hogy az ügyvéd jogerősen megítélt díjait föltétlenül és közvetlenül megkaphassa.

III.

Budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1909 december 28-ikán kelt 1908. P. (bal) 106/27. számú ítélete.

A választott bíróság végrehajtás terhével kötelezi az országos munkás-betegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt, hogy az *igénylőnek* ... és 30 korona perköltséget fizessen.

Indokolás: A perköltség fizetésére a pénztárt az igénylő javára kellett marasztalni, mert az igénylő köteles a képviselőjét díjazni s az igénylő képviselője s a pénztár között semmiféle jogviszony nincs.

A közölt ítéletekből kitűnően a fentjelzett kérdésben a gyakorlat az 1909 november 30-iki ítélet után is ingadozó. Ugyanazon körülményből, hogy t. i. a törvény és az eljárási rendelet nem intézkedik e kérdésben, két ítélet két ellenkező következtetést von le, szóval ugyanazzal indokol két ellentétes ítélet. Talán szükség volna e kérdésben elvi döntvényre.

SZAKIRODALOM.

Müller J. P. *Geschlechtsmoral und Lebensglück.* Kopenhagen Tilge's Buchhandlung. — Leipzig K. F. Koehler 1910.

A »Mein System« oly gyorsan népszerűvé lett szerzője főntemlített új könyvében a nemi élet és a boldogság problémájával foglalkozik. A könyv a nagy közönség számára íródott, s ha talán orvosi szempontból egyik-másik gondolata kifogásolható, egészben a szerző nyílt, egyenes bátorsága a legnagyobb elismerést kiérdemli. Minden szépítés nélkül hirdeti, hogy a nemi vágy kielégítésének nem szükségszerű következménye a gyermekek nemzése. *A nemi vágy kielégítése tehát akkor sem erkölcsstelen, ha az nem a gyermeknemzés célzatával történik, és ellenben erkölcsstelené válik minden körülmények között a házasságban gyermeknemzés célzatával is, ha általa tudatosan a női rész a szülés alkalmával életveszélyes helyzetbe kerül, ha a résztvevők valamelyike örökölhető betegségben szenved, vagy ha a születendő gyermekek racionális nevelésének valószínűsége hiányzik.* Ezen esetekben határozottan óvintézkedések útján teszi a szülők kötelességévé az utódok születésének megakadályozását. Könyvének további fejezetében a gyermekek nemi neveléséről szól. Követeli a gyermekek nemi fölvilágosítását. Az egészséges testi nevelés és mindkét nem korai, fejlett állapotban való szerelmi életében látja a legfőbb biztosítékot a prostitutio és a nemi betegségek ellen. Nyíltan szembeszáll a valláserkölcsi alapon felépült szüzeségi elméletnek és hathatós érvekkel és példákkal tagadja annak létjogosultságát. Hanem az érzéki vágyak egészséges kielégítését kívánja. Programjához híven általában a test és szellem, többé kevésbé feledésbe ment harmonikus kifejtése mellett tör lándzsát.

S.

HIRDETÉSEK.

FOGZÁS.

Ne ijedjen meg, hanem adjon gyermekének egy kevés SCOTT-féle Emulsiót és vessen véget az álmatlan éjjeleknek. A könnyedség, amellyel ezután a fogak jönni fognak, meg fogja Önt lepni.

Az Emulsió vásárlásánál a SCOTT-féle módszer védjegyét — a halászt — kérjük figyelembe venni

A SCOTT-féle EMULSIÓ

kellemesen emészthető formában tartalmazza éppen azokat az anyagokat, amelyek megkívántatnak fehér, egyenes és erős fogak növéséhez.

A SCOTT-féle EMULSIÓ

tisztaságát és erejét semmisem mulja felül. — Ize a legkellemesebb.

A SCOTT-féle EMULSIÓ

a legkiválóbb. — Egy eredeti üveg ára 2 K. 50 f.

Kapható minden gyógyszertárban.

A MAGYAR KIRÁLYI SZABADALMAZOTT OSZTÁLYSORSJÁTÉK R.-T. a napokban tartotta tizenkettedik közgyűlését. Az előterjesztett 1909. évi mérleg és üzleti jelentés elfogadása után határozatba ment, hogy a 12. számú kamat- és osztalékszelvény 102 koronával váltassék be. A szelvények beváltása január 20-án kezdődik. A közgyűlés az igazgatóságnak és a felügyelő-bizottságnak megadta a felmentvényt a lefolyt évre és a felügyelő-bizottság tagjaivá az 1910. évre gróf Hugonnai Kálmánt, Cohn Móricot, Herrmann Sámuel, Morvai Istvánt és Schönfeld Adolfot újra megválasztotta.

■■■ KÖRUTI FÜRDŐ ■■■

Budapest, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

GŐZFÜRDŐ,
KAD « ÉS
HULLAMUSZODA

OSZTÁLYAI:

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ «
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

HIRSCH és FRANK

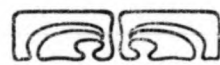
Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENZIÁK.

AUTOMOBILOK ACETYLEN LÁMPÁK

≡ BÁRDI JÓZSEF ≡
AUTOMOBIL RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPEST, VI., MOZSÁR-U. 9. SZ.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

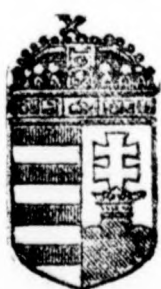
Budapest, IV. ker., Károly-körut 26. I. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. □ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A BUDAI SZT. LUKÁCSFÜRDŐ

Nagyszállodájában és Thermal-szállodájában

lakás teljes ellátással naponként 10 kor.-tól
feljebb. Minden szoba kilátással a Dunára.

==== Kénes iszapfürdők és iszapborogatások. ====

A KRISTÁLY-forrás

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borviz. —
Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer
fertőző betegségek ellen.

szénsavval telített ásványvíze hasz-
nos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és
EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.
SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÚTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

TELEFONSZÁM 50-81.

BUNZL ÉS BIACHBUDAPEST, IX. KERÜLET
SOROKSÁRI-ÚT 94. SZÁM.Vesznek es eladnak mindennemű ron-
gyokat és papirhulladékot. Állandó nagy
raktár tisztítórongyokban.**LIPÓTVÁROSI VÍZGYÓGYINTÉZET**

BUDAPEST, V., BÁTORY-U. 3. SZ.

KÜLÖN NŐI

OSZTÁLY. *Dr. Farkas Márton.***GARAY SAMU****ÉS TÁRSA**sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók.

(Ferenciek bazára).

BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.

Gyár ugyanott ez udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia - gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányokat és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
— egyéb berendezéseiket. —

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!

Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!**HARKAI EDE**MŰVIRÁG- ÉS SÍRKOSZORÚ-GYÁR
BUDAPEST, V., BÁLVÁNY-U. 17.**JUSZT FERENC**

LÁTSZERÉSZ

BUDAPEST, IV., MUZEUM-KÖRÚT 15. SZ.

Ajánlja dúsan felszerelt látszecsészeti árú raktárát.
Saját készítményű szemüvegeket, valódi hegyi kristály
üvegek; a legfinomabb Goerz és Busch féle látszőveket.
A pénztár tagjai 15% engedményben részesülnek.**'MATADOR'**RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árú és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

NEUMANN H.ORVOSI MŰSZER ÉS TESTEGYENESÍTŐ GÉPEK
GYÁRA. BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÜRÚT 33. SZ.Saját jól berendezett gyárában készít általánosan
elismert kitűnő minőségben testegyenésítő gépeket,
műlábakat, kezeket, sérvekötőket, haskötőket, nagy
raktár betegápolási cikkekben. Olcsó árak. Pontos
kiszolgálás.**A FOGÁPOLÁS** legelőkeltebb
eszközea Dr. EGGER-féle
Kalium chloricum-**FOGPASZTA.**

ORVOSILAG AJÁNLVA.

Főraktár NÁDOR-GYÓGYSZERTÁR

Budapest, VI., Váci-körút 17. szám

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én 24—32 oldalnyi terjedelemben.
Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM: Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés. Dr. Szladits Károlytól.
A családi tűzhely felé. Dr. Ferenczi Imrétől. — A huszadik század
feladata a szociális egészségügy terén. Forel Ágostontól (Svájc). — Munkásbiztosítás.
A munkásbiztosító pénztárak végleges átszervezése. — Magánosok önkéntes balesetbiztosítása
Magyarországon. — Osztrák vélemény a magyar munkásbiztosításról. — A nemzetközi szociális
biztosítás. — Aggkori nyugdíj Angolországban. — Szociális egészségügy. Eugenetika. — A famun-
kával járó veszélyek. — A népiskolákat látogató gyermekek táplálkozási viszonyai. — Munkás-
háztartási viszonyok 22 müncheni munkáscsaládnál — Nedves lakások kezelése. — A halált okozó
betegségek életkor szerint való elosztása. — Nyilvános gondozó intézet iszákosokról. — Az
alkohol ellen. — A lengyelek és a pálinka. — Alkoholmentes italok a hamburgi állami gázgyár
alkalmazottai és munkásai számára. — A nemi betegségek elterjedése. — Az első alkoholelles
kongresszus Oroszországban. — Munkásvédelem. A porosz általános bányatörvény revíziója. —
Gyógyszertárak vasárnapi munkaszünete Tiroiban és Vorarlbergben. — Szülők otthona. — Az
ólmíheltöltés Berlinben városi építkezéseknél. — Munkaviszony. Szaktanácskozás Ausztriá-
ban a gépkocsivezetők munkaviszonyának törvényes rendezéséről. — Külföldi gazdasági munkás-
közvetítése és a szerződéses munkások okainak kutatása. — A német birodalmi gyűléshez. — Jog-
gyakorlat. Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Szakirodalom. — Hirdetések.

1910. május 1-től VI. kerület,
Teréz-körút 54. szám, a nyugoti
pályaudvarral szemben, a Pod-
maniczky-utcai sarokházban.

LIBÁL és MÄRZ

optikai intézet motor-hajtással

BUDAPEST, VI. KER.,
PODMANICZKY-U. 8.

Telefon 99-56. □ Törzsüzlet 1846-ban alapítva.

Csüptető- és szemüveg-különlegessé-
gek. Színházi látcsövek és távcsövek.
Hőmérők. Nagyítók. Üvegműszerek.
Laterna magikák. Rajz- és mérőszö-
zök. Barométerek és nedvességmérők.
Tájélok. Szög- — dobok — tükrök és
prismák. Különféle fajsúlymérők (areo-
meterek). Fényképezeti kamarák és
kellékek. SPECIALISTÁK: Törv. vé-
dett gyári villamosjelző és csirkeköltő-
hőmérőkben. Úgyszintén különféle
munkás szemüveg és respirátorokban.
A legtöbb budapesti és vidéki munkás-
és betegsegélyező pénztárak szerződés-
ses szállítói.

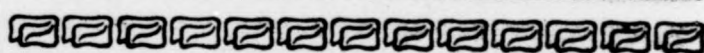
Elszakíthatlan
munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

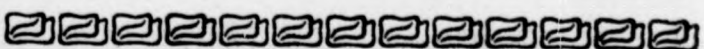
GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Szent-Margitszigeti üditővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes,
jó hatása, egészségpótló ital. —
A Szent-Margitsziget gyógyfürdő
felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52

Minden jobb fűszerüzletben
és vendéglőben kapható.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT:

1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál és agyvérzések után. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsótakár, vesefőeny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium-nitricum, magnesium-sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:

Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

EZER HÁZ ÉS VILLATELEK

A Budapest-Rákospalota-Veresegyház villamos vasut mentén, Veresegyház állomás mellett fekvő Roheim-féle birtokból illatos akácfa-erdővel borított ezer házhelyet parcelláztam. — A villamos vasut, mely kora tavasszal lesz a forgalomnak átadva, naponta 76-szor közlekedik s Budapestről Veresegyházát 36 perc alatt éri el. — Azon telkek, melyek most kerülnek eladásra, négyszögölenként két koronával hat évi lefizetésre kaphatók, tavasszal ugyanezen telkek négyszögölenként már csak 3 koronával adatnak el. Előjegyzéseket elfogad Nemes Izidor irodája Kispesten, Fő-utca 10. szám. Prospektus ingyen.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

Magyarországi igazgatóság: Budapest, VIII. ker., Rákóczi-út 1.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1908-ik év végén 344 millió koronát :: a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok :: összege: 102 millió 420,280 K 80 fill.

:: Eddigi 85 millió 818,215 K 10 fill. kifizetések:

AZ INTÉZET SAJÁT PALOTÁJA:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1. Ullői-út 2-4. sz.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár:

Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Ideal

IRÓGÉP absolut látható irással
A gépet bárhol díjmentesen bemutatjuk.

Magyarországi vezérképviselőség:

SCHOTT H. ÉS DONNATH

BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

Igen célszerű tizedes rova-
tolóval bankok és takarékk-
:: pénztárak részére. ::

DIGESTOL GLÜCK

a legfokéletemesebb emésztőpor.

Elősegíti az emésztést, fokozza a bél-
működést és étvágyjavítólag hat. Javalva
van a gyomor- és bél legkülönbözőbb
bántalmainál, nehéz emésztés esetében,
bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható minden gyógyszerárban.

Főraktár:

Glück-féle gyógyszerészeti labororium
Budapest, VIII., Rákóczi-tér 2.

Dr. PAJOR SANATORIUM

ÉS VIZGYÓGYINTÉZET A
FŐVÁROS KÖZPONTJÁN

BUDAPEST,
VIII., Vas-utca 17. szám.

Bél-, ideg- és sebészi betegek-
nek. Bejárók és bennlakóknak
NAGY VIZGYÓGYOSZTÁLY,
szénsavas fürdők, villamos
kurák, BELÉGZŐ TEREM.

Pneumat. kamara és
inhalatorium.

FANGÓRAKOLÁSOK.

A POSTYÉNI ISZAP
BUDAPESTI FŐLE-
RAKATA.

PROSPEKTUS KIVÁNSÁGRA.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Armin Fiai szalámigyár, Budapest.

Használja a **KRIEGNER-FÉLE**
REPERATOR-t

**RHEUMA, CSUZ,
KÖSZVÉNY,
SZAGGATÁS,
NYILALÁS,**

HASOGATÁS, DERÉKFÁJÁS, HÁTFÁJÁS és CSONTFÁJDALOM stb. eseteiben.
Ne tévessze össze ezen készítményt holmi silány sóborszesz készítményekkel. A Szt. Rókus kór-
házban eszközölt kísérletek alkalmával 136 eset közül 129 esetben teljes gyógyulást eredményezett.

Kapható a **KRIEGNER-FÉLE MAGYAR KORONA** GYÓGYSZERTÁRBAN ☐

Kis üveg 1 korona.
Nagy üveg 2 korona.
10 korona értékű kül-
demény bérmentve.

BUDAPEST, VIII., KÁLVIN-TÉR 4.

Nagy aranyéremmel lett kitüntetve e szer! ☐ Orvostanárok melegen ajánlják!

MAGYAR
TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben.

VÉDJEGYE:

*Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!*

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-
activ iszappal való részle-
ges göngyölés. Csúz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasüri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtalpúak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a
szab. Laufer ludtalp-fűzőt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kivá-
natra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

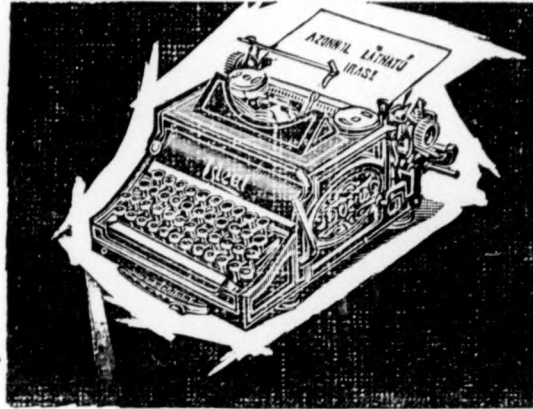
Ideal

IRÓGÉP absolut látható irással
A gépet bárhol díjmentesen bemutatjuk.

Magyarországi vezérképviselőség:

SCHOTT H. ÉS DONNATH
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

Igen célszerű tizedes rova-
tolóval bankok és takaré-
:: pénztárak részére. ::

DIGESTOL GLÜCK

a legökéletesebb emésztőpor.

Elősegíti az emésztést, fokozza a bél-
működést és étvágyjavítólag hat. Javalva
van a gyomor- és bél legkülönbözőbb
bántalmainál, nehéz emésztés esetében,
bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható minden gyógyszerárban.

Főraktár:

Glück-féle gyógyszerészeti labororium
Budapest, VIII., Rákóczi-tér 2.

Dr. PAJOR SANATORIUM

ÉS VIZGYÓGYINTÉZET A
FŐVÁROS KÖZPONTJÁN

BUDAPEST,
VIII., Vas-utca 17. szám.

Bel-, ideg- és sebészi betegek-
nek. Bejárók és bennlakóknak
NAGY VIZGYÓGYOSZTÁLY,
szénsavas fürdők, villamos
kurák, BELÉGZŐ TEREM.

Pneumat. kamara és
inhalatorium.

FANGÓRAKOLÁSOK.

A POSTYÉNI ISZAP
BUDAPESTI FŐLE-
RAKATA.

PROSPEKTUS KIVÁNSÁGRA.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Fiai szalámigyár, Budapest.

Orvosok figyelmébe!

Ludtaluak és fájós lábúak jegjohh eredménnyel használják a **szab. Laufer ludtalu-fűzöt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám.

MAGYAR TÖRLÖGUMMI

kapható minden papirkereskedésben.

VÉDJEGYE:

*Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!*

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battaglai vulkanikus radio-activ iszappal való részleges göngyölés. Csúz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasúri) eseteiben gyors és radikális eredmény.

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)